

yurt dışındaki
türkiyeli işçiler

GÖÇMEN İŞÇİ SORUNU

9

EL KİTAPLARI
DİZİSİ

YURT DIŞINDAKİ
TÜRKİYELİ İŞÇİLER

GÖÇMEN İŞÇİ SORUNU

Dođan ÖZGÖDEN

İNFÖ-TÜRK AJANSI
Araştırma-Çeviri-Belge Bölümü
Elkitapları Dizisi: 9
KASIM 1978

AGENCE INFO-TÜRK
Section de
Recherche-Traduction-Documentation

Réalisation et diffusion:
COODIFF s.c.
Square Charles M. Wiser 13, Bte 2
1040 BRUXELLES

D/1978/2198/23

Türkiye işçi sınıfının nicel olarak bir milyona yakın bir kesimi bugün yurt dışında, büyük çoğunluğuyla da kapitalist Kuzey Avrupa ülkelerinde çalışmaktadır. 1978 istatistiklerinde, yurt dışında çalışan işçi sayısı 833.000 olarak gösterilmektedir. Ancak bu rakam, yurt dışında anlaşmalı olarak çalıştırılan ve İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun kayıtlarına geçmiş olanların sayısını yansıtmaktadır. Gerçekte ise, kendi olanaklarıyla veya işçi sınırları aracılığıyla kaçak olarak bu ülkelere giden işçiler dikkate alındığında, sayı bir milyonu aşmaktadır.

Buna, yurt dışında fiilen çalışmamakla birlikte, işçinin aile bireylerini oluşturan yakınlarını da eklemek gerekir. Bu yakınlardan özellikle küçük yaşta yurt dışına giden veya yurt dışında doğmuş bulunan çocuklar, büyük bir işgücü potansiyeli oluşturmaktadırlar. Nitekim her yıl bu kuşaklardan 50.000 kadar Türkiyeli genç Avrupa kapita-

list ülkelerinin yedek işçi ordusuna katılmaktadır.

Her ne kadar, kapitalizmin gittikçe derinleşen bunalımı bu ülkeler kapitalistlerinin Türkiye gibi geri ekonomiye sahip ülkelere işçi getirtilmesini sınırlamalarına, hattâ tamamen durdurmalarına, işçi getirtmek yerine o ülkelere sermaye yatırımı yaparak söz konusu işçileri kendi ülkelerinde sömürmeyi yeğlemelerine yolaçmaktaysa da, yeni kuşakların yetişmesi nedeniyle Avrupa ülkelerindeki Türkiyeli işçi sayısı günden güne artmaktadır.

Bu yeni kuşak işgücü, Türkiye'nin tarımsal kesimlerinden kopup gelmek yerine, doğrudan doğruya gelişmiş sanayi toplumunun içinde ve çok uluslu bir işçi kitlesinin bağrında yetiştiğinden, sınıf bilinci edinmeğe daha açık bir konumda bulunmaktadır. Türkiye'den işsizlik nedeniyle kopup Avrupa ülkelerine gelen emekçilerin büyük kısmı, başlangıçta bu ülkelerdeki "işçi"liklerini, anayurtlarına sınıf atlamış olarak dönmelerine olanak verecek bir "sıçrama tahtası" olarak görürken, yeni kuşaklar bu tür bir bağımlılıktan da tamamen özgür bulunmakta, bir başka deyişle, kendilerini Avrupa işçi sınıfının "Türkiye kökenli" mensupları saymaktadırlar.

Eski kuşak işçiler arasında dahi, Türkiye'de kronik şekilde süregelen işsizlik ve Avrupa'da zamanla güçlenen çeşitli ekonomik ve sosyal bağlar nedeniyle, Türkiye'ye dönme eğilimleri giderek zayıflamaktadır. Dolayısıyla, çalıştıkları ülkelerin dilini, gelenek ve törelerini belki de kendi öz dil, gelenek ve törelerinden daha iyi tanıyan yeni kuşağın yanı sıra, artık "Avrupa işçisi" kimliği kazanan "kalıcı" eski kuşak işçiler de, Türkiye işçi sınıfının enternasyonalist bağlarını güçlendirme konusunda önemli bir katalizör rol oynamaya aday bulunmaktadır.

Kaldı ki, Avrupa'daki Türkiyeli işçilerden yur-

da dönenler de, dönüşlerinde Avrupa işçi sınıfının saflarında edindikleri bilinç, görgü ve mücadele deneyleriyle, enternasyonalist anlayışla, Türkiye işçi sınıfı hareketine önemli katkılarda bulunacaklardır.

Öte yandan, Türkiye'nin Avrupa ülkeleriyle gittikçe gelişen ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal ilişkiler içinde bulunması, hattâ burjuva iktidarlarının son çözümlemede "Avrupa Ekonomik Topluluğu'na entegre olmuş" bir Türkiye yaratma peşinde koşmaları da, yurt dışındaki Türkiyeli göçmen işçilerin konumunu daha dikkatli incelemeyi gerektirmektedir. Türkiye'nin, burjuva iktidarlarının kararı sonucu Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılması kaçınılmazlaşırsa, o takdirde Türkiye'nin de dahil bulunduğu "sermaye bloku"nun karşısında bir "emek bloku", başka bir deyişle bir "işçiler Avrupası" yaratılması mücadelesinde, yurt dışındaki Türkiyeli işçilere büyük görevler düşecek, Avrupalı işçilerin bugüne kadarki mücadele deneylerini paylaşmış olarak, bu mücadelede onlar yol gösterici rol oynayacaklardır.

Ancak, yurt dışındaki Türkiyeli işçilerin, kendi öz yurtları açısından tarihsel olarak üstlenmiş oldukları görevleri gerektiği gibi yerine getirebilmeleri, herşeyden önce, Türkiye işçi sınıfı hareketinin yurt dışındaki işçilerin sorunlarına ciddi ilgi göstermesini, bu sorunların çözümü yolunda sistemli ve örgütlü bir mücadele vermesini gerektirmektedir.

ÜLKELELERARASI GÖÇÜN NEDENLERİ

"Paris'te Afrikalı bir temizlik işçisi, Renault'da Cezayirli, Volkswagen'de Türkiyeli band işçisi, İsviçre'de inşaatçı çalışan mevsimlik İtalyan işçisi, ABD'de çalışabilmek için gece Rio Grande'yi geçmek zorunda kalan Meksikalı tarım işçisi, Fil-

dişi Sahili'ndeki bir plantasyonda çalışmak üzere Yukarı Volta'dan göçeden siyah işçi, bunların hepsi, ülkelerindeki sefil yaşamı bırakıp bir başka sefaletin içine sürüklenmiş 'göçmen işçi'lerdir, hepsinin sorunları ortaktır."

Dünya Sendikalar Federasyonu'nun eski genel sekreteri Pierre Gensous, 1976 yılında DSF'nin yayınladığı "Göçmen İşçilerin Sorunları" adlı incelemeye yazdığı önsözünde böyle diyordu.

Gerçekten de, herşeyden önce, çalışma koşullarının ağırlığı, "göçmen işçi"leri yerli işçilerden ayırmaktadır. Göçmenlerin büyük çoğunluğu, her yerde en ağır, en pis, en aşağılık sayılan, en az ücret verilen ve yerli işçilerin çalışmayı reddettikleri işlerde çalıştırılmaktadır.

Milyonlarca insanı kendi öz yurtlarından, yakınlarından, aile ocaklarından kopartıp yaşamın en ağır biçimine mahkum eden nedenler nelerdir?

Çağdaş göçlerin nedenleri, herşeyden önce, tekelci kapitalizm koşullarında üretici güçlerin yongunlaşması ve uluslararası boyutlar kazanmasında, ülkeler arasındaki eşitsizlikte ve dünyanın belli bölgelerinde sömürgecilğe ve yarı-sömürgecilğe dayanan sömürü sisteminde yatmaktadır.

Lenin, daha 1916'da, uluslararası göç'ün emperyalizm'in bir özelliği olduğunu şöyle vurgulamış bulunuyordu: "Emperyalizmin özellikleri arasında (...) emperyalist ülkelerden dışarıya göçün azalışını, buna karşılık ücretlerin çok düşük olduğu daha geri ülkelere göçün artışıyla belirtmek gerekir." (1)

Nitekim, ekonomileri gelişmiş, fakat nüfus artış oranları nisbeten düşük bulunan ABD ve kapitalist Avrupa ülkeleri, tüm gelişme süreçlerinde bol bol yabancı işgücüne başvurmuşlardır.

1) Lenin, Oeuvres, t.22, "l'Impérialisme, Stade Suprême du Capitalisme", Editions Sociales et Edition Moscou, 1960, p.305

Daha Birinci Dünya Savaşı öncesi yıllarda Fransa, İsviçre, İngiltere ve Almanya'da çok sayıda göçmen işçi çalışmaktaydı. 1876'dan 1920'ye kadar ülke dışına göçetmek zorunda kalan 15 milyon İtalyan'ın yarısı diğer Avrupa ülkelerinde bulunmaktaydı. (2)

Ama, ülkeler arası göç'ün ilk çarpıcı örneği, şüphesiz, Avrupa'dan ABD'ye yönelen göçler olmuştur. Amerika ülkeleri, özellikle de Kuzey Amerika (ABD ve Kanada), 19. Yüzyıl'ın sonu ve 20. Yüzyıl'ın başında Avrupalı göçmenlerin akın ettiği yerlerin başında gelmiştir. 1800-1914 arasında, girişin serbest olduğu bu dönemde, Avrupa'dan ABD'ye göçmenlerin sayısı 35 milyon tahmin edilmektedir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde Kuzey Amerika'ya göç yeniden başlamış, ancak bu kez, 1921 Haziran'ında çıkartılan göçü düzenleme yasasıyla belli sınırlamalar uygulanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra göç hareketi yeniden canlanmış, fakat son on yıllarda ABD yeniden göçü sınırlama siyaseti izlemeğe başlamıştır. 1965'te kabul edilen yeni göç yasası, ABD'ye bir yılda kabul edilecek göçmen sayısını 120.000 olarak sınırlamıştır.

Avustralya da İkinci Dünya Savaşı'na kadar hep dışarıdan göçmen kabul eden bir ülke olmuştur. Savaş sonrasında da Avustralya, Avrupa'dan, özellikle de İngiltere'den 1 milyon göçmen daha kabul etmiştir. Daha sonra bu kıtaya yıllık göç kontenjanı mevcut nüfusun yüzde 1'i oranında sınırlanmıştır. 1968-70 yıllarında Avustralya'ya Avrupa'dan göç azalırken, Avrupa dışı ülkelere göçte artış görülmüştür. Savaş sonrası Avustralya'ya göçmenlerin sayısı 2,9 milyon olup, 1970'de göçmenler, Avustralya nüfusunun yüzde 23'ünü oluşturur durumdandı.

Günümüzde Kuzey Amerika'ya ve Avustralya'ya iş-

2) P. Onanni, *Emigrazione et Imperialismo*, Editions Riuniti, Rome, 1968, p.29

çi göçü sayısal olarak pek önemli olmamakla birlikte, "beyin göçü" geri ülkeler için büyük bir tehlike teşkil etmektedir. Örneğin, Haiti gibi küçük bir ülkeden Montreal'e gelip yerleşen doktorların sayısı, Haiti adasında bulunan tüm doktorların sayısından fazladır. 1967 yılında ABD'ye geri kalmış ülkelerden göçmen olarak kabul edilenlerin yüzde 48'i, bu ülkeye öğrenci olarak gelmiş bulunmaktadır. Sadece 1972 yılında Hindistan'ı terkederek ABD'ye yerleşen doktorların sayısı 7.143'ü bulmaktadır.

1970 yıllarında, gelişmekte olan ülkelere ABD'ye kalifiye eleman göçü yüzünden bu ülkelerin uğradığı değer kaybı, ABD'nin bu ülkelere yaptığı toplam yardımın değerinden çok daha fazladır.

Afrika'da geçen yüzyılda ABD'ye zoraki köle sevkiyatı ve bu yüzyılda da özellikle eski sömürgelerden Avrupa kapitalist ülkelere göçün yanı sıra, son elli yıldır, kıtanın belli bölgelerinde plantasyonların ve maden işletmelerinin genişlemesi, fazla işgücüne gerek duyulması nedeniyle bir de iç göç başlamıştır. Bu konuda ayrıntılı istatistikler olmamakla beraber, tahminlere göre, Afrika ülkeleri arasında göçedenlerin sayısı (Avrupa'daki yarım milyon Kuzey Afrikalı dışında) 3-5 milyon arasındadır.

Asya'da ise, bir zamanlar özellikle dört ülke, Hindistan, Çin, Japonya ve Kore, dışarıya göçmen göndermekle ünlüydü. Hintli ve Çinlilerin dışa göçü daha 19. Yüzyıl'da başlamıştı. Eldeki kaynaklara göre, günümüzde, özellikle Malaysia'daki kauçuk plantasyonlarında çok sayıda göçmen işçi çalışmaktadır.

Bir zamanlar dışarıya işçi gönderen ülkeler arasında bulunan Japonya, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle Güney Kore'den işçi almağa başlamıştır.

Asya'nın kıtalar arası göçüne gelince, 1945-57 yılları arasında özellikle İngiltere'ye Hindistan

ve Pakistan'dan büyük bir göç dalgası başlamıştır. 1971'de İngiltere'deki yabancı işçilerin 323.000'i Hintli, 140.000'i Pakistanlı idi.

Latin Amerika Kıtası da, ülkeler arası göçün yoğun olduğu bir kıtadır. Resmî istatistiklere göre, 1946-67 yılları arasında Arjantin'e 211.000 göçmen gelmiş olup, bunların 113.000'i Paraguay'lı, 51.000'i Şili'li, 35.000'i Bolivya'lı, 16.000'i Brezilya'lıdır. Aynı dönemde diğer Latin Amerika ülkelerinden Venezüella'ya gelenlerin sayısı 97.000 olup bunların 45.000'i Bolivya'lıdır. Ayrıca, Paraguay ve Bolivya'dan Arjantin'e göç de kaçak olarak sürmektedir.

Uruguay'daki koyu sefalet ve siyasal baskılar, bu ülkeden yüzbinlerce kişinin dışa göç etmesine neden olmaktadır. Sadece 1974'te 600.000 Uruguay'lı dışarıya göçetmek zorunda kalmıştır. Beş yıl içinde göçedenlerin sayısı 1.200.000'e yükselmiş olup, bu rakam, nüfusun yüzde 44'ünü oluşturmakta ve dünyadaki en büyük göç oranını temsil etmektedir.

AVRUPA'DAKİ GÖÇLER

Avrupa, genel olarak Kuzey Amerika'ya ve Avustralya'ya göçmen gönderen bir kıta iken, son yirmi yıldan beri durum değişmiş, kapitalist Avrupa ülkeleri dışarıdan yoğun miktarda işçi getirtmeğe başlamıştır. 1960'lardan itibaren ise, Avrupa, yabancı işgücüne başvuran başlıca sanayi bölgesi haline dönüşmüştür. 1962 ile 1974 yılları arasında bu kıtada çalışan yabancı işçilerin sayısı 7.800.000'e ulaşmıştır, (Tablo I). Aileleriyle birlikte bu sayı, 11 milyon'a ulaşmaktadır.

Bu göçmen işçiler içinde Akdeniz havzasından gelenler yüzde 52 ile çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Kuzey Afrika ülkelerinden gelenlerin oranı ise yüzde 8,5'tur.

Tablo I(3)
KAPİTALİST AVRUPA ÜLKELERİNDEKİ^o
GÖÇMEN İŞÇİ SAYISININ GELİŞİMİ

Milliyet	1962	%	1974	%	Artış
İtalyan	1.060.000	34,-	1.140.000	15,-	83.000
Yugoslav	33.000	1,-	821.000	11,-	788.000
Türkiyeli	16.000	0,5	724.000	9,-	708.000
İspanyol	343.000	11,-	599.000	8,-	256.000
Portekizli	30.000	1,-	487.000	6,-	457.000
Cezayirli	196.000	6,-	423.000	5,-	227.000
Yunanlı	73.000	2,-	282.000	3,-	209.000
Finli	---	---	105.000	1,-	105.000
Faslı	24.000	0,8	204.000	2,5	180.000
Tunuslu	12.000	0,4	91.000	1,-	79.000
Diğer ^{oo}	1.364.000	43,-	2.924.000	38,5	1.024.000

- ^o) Federal Almanya, İsviçre, Fransa, Lüksemburg, Belçika, Hollanda, Avusturya, İsveç, İngiltere
^{oo}) İtalya dışındaki AET üyesi ülkelerden ve Commonwealth üyesi ülkelerden göç edenler.

Bu dönemde yabancı işçi sayısının yüzde 32 oranında artmasında, Yugoslavların ve en son olarak da Türkiyelilerin göçü başlıca rolü oynamıştır. 1945-60 yılları arasında Avrupa'daki göçmen işçilerin çoğunluğu yakın ülkelerden gelirken, 1960'ların başlarından itibaren göçmenler daha uzak ülkelerden gelmeğe başlamışlardır.

Bugün göçmen işçiler, özellikle Federal Almanya (2.600.000), Fransa (1.900.000), İngiltere (1.800.000) ve İsviçre'de (585.000) yoğun olarak bulunmaktadır.

- 3) "L'emploi en Europe, quelques problèmes d'importation croissante", BIT, Genève, 1974.
"Un renversement de politique", le Monde Diplomatique, février 1975.

Çeşitli milliyetlerden göçmen işçilerin Avrupa ülkelerindeki yoğunluk oranları şöyledir:

- Federal Almanya: Yüzde 43,9'u Türkiyeli ve Yugoslav,
Fransa: Yüzde 42,1'i Cezayirli ve Portekizli,
İsviçre: Yüzde 52,3'ü İtalyan,
Belçika: Yüzde 45,4'ü İtalyan ve Faslı,
İsveç: Yüzde 48,8'i Finlandiyalı,
Avusturya: Yüzde 73,5'i Yugoslavyalı,
İngiltere: Yüzde 78'i Commonwealth ülkelerinden (özellikle Hindistan, Pakistan ve Karayip Adalarından gelenler),
Hollanda: Yüzde 52'si Antiller'den ve Surinam'dan gelenler,
Lüksemburg: Yüzde 48,7'si İtalyanlar ve Portekiz'liler.

1974 yılında Avrupa ülkeleri toplam nüfusu içinde yabancı işçiler yüzde 4'ü, Ortak Pazar üyesi ülkeler nüfusu içinde de yüzde 7,3'ü oluşturmaktaydı. Çalışan nüfus bakımından bu oran tabiatıyla daha yüksektir. 1975 rakamlarına göre, yabancı işçilerin dokuz ülkenin çalışan nüfusu içindeki oranları ise şöyledir:

Belçika'da yüzde 6,6, Danimarka'da yüzde 2, Almanya'da yüzde 10,3, Fransa'da yüzde 10,9, İrlanda'da yüzde 0,3, İtalya'da yüzde 0,4, Lüksemburg'da yüzde 35, Hollanda'da yüzde 3, İngiltere'de yüzde 7,3, İsviçre'de yüzde 30,2, İsveç'te yüzde 5,7.(4)

Akdeniz havzası ülkelerinin zengin Avrupa ülkelerine işçi göndermesi o düzeyi bulmuştur ki, halen başka ülkelerde bulunan 26 milyon İtalyan göçmeni, İtalya'nın şimdiki nüfusunun yarısından fazlasını temsil etmektedir. Dışarıya göçeden İspanyolların

- 4) The European Community's Social Policy, European Communities, 1978/2, p.27

sayısı ise 3.400.000'i bulmaktadır. Portekiz'de ise, nüfusu Paris'te yaşayan Portekizlilerin toplamından fazla olan tek şehir olarak Lizbon kalmıştır.(5)

Avrupa'daki göçmen işçilerin hepsi, geri kalmış olup da, sanayileşmeye başlamış yada sanayileşmek isteyen ülkelerden gelmektedir.

Avrupa'ya gelmelerinden önceki mesleklerinin ne olduğu dikkate alındığında, bunların çoğunun tarım işçisi, küçük esnaf ve zanaatkar, ev kadını veya işsiz, sürekli işi olmayan mevsimlik işçiler olduğu görülmektedir.

Bütün bu kategoriler, kapitalist sanayileşme ve sömürgecilik tarafından yıkıma uğratılmaktadır. Çünkü kapitalist sanayileşme ve sömürgecilik:

- Büyük işletmelerin çıkarına küçük zanaatları tasfiye etmektedir,
- Köylük kesimdeki yaşam koşullarını son derece zorlaştırmaktadır.

Bütün bunlara, özellikle ülkelerindeki baskı rejimlerinden kaçarak Kuzey Avrupa ülkelerine sığınan siyasal göçmenleri ve mültecileri de eklemek gerekir. Özellikle, Portekiz, İspanya ve Yunanistan'da faşist rejimler döneminde çok sayıda insan göçmen olarak Avrupa'ya gelmiştir. Bu ülkelerde faşist rejimler yıkılmış ve bu yüzden göçmenlerin bir kısmı ülkelere dönmüş olmakla birlikte, Fas ve Tunus gibi gerici rejimlerin hüküm sürdüğü Kuzey Afrika ülkelerinden siyasal nedenle göçetmiş çok sayıda işçi halen Kuzey Avrupa ülkelerinde bulunmaktadır. Bunlara, özellikle İtalya'daki faşist darbeden sonra Avrupa ülkelerine kabul edilen Latin Amerika'lı siyasal mültecileri de eklemek gerekir.

5) "Marché du Travail et l'Immigration", Comité Liaison des centres des formations immigrées de l'Agglomération de Bruxelles, 1977

TEKELLER VE GÖÇ

1950'den sonra Batı Avrupa'da ekonomik genişleme ve işsizliğin azalması döneminde tekeller dünya işgücü pazarında keskin bir rekabete girişmişlerdir.

"Emekgücü kaynaklarının yeniden paylaşımı, emperyalist devletler arasında kapitalin kullanım alanlarının, hammadde kaynaklarının ve pazarların yeniden paylaşımının bir parçası olmuştur. Bu yeniden paylaşım, bazı tekeller için, rakiplerin kendi egemenlik alanlarındaki işgücü kaynaklarının sömürülmesi kadar, büyük sayılarda işçinin kendi yurtlarından kopartılıp ileri sanayi bölgelerine götürülmesi biçiminde olmuştur." (6)

Batı Avrupa'ya göçmen akını, egemen grupların tekelleri daha yoğun şekilde biriktirme peşinde koşmalarının ürünüdür. Göç, bu birikimin temel unsurlarından biri olmuş, tekellere, göçmen işçilere daha düşük ücret ödemek ve artı-değer oranını artırarak kâr haddinin düşmesini geçici de olsa önlemek olanağı vermiştir.

Avrupa Konseyi'ne sunulan bir raporda şu gerçek teslim edilmektedir:

"Bazı sanayiciler, üretim yöntemlerini rasyonalize etmek için en son teknik yenilikleri benimseyecek yerde, çok sayıda işçi kullanılmasını gerektiren geleneksel teknikleri tercih etmişlerdir. Özellikle, 1950 yıllarında göçmen işçilerin ücretleri düşük olduğundan, bu tutum hayli ilginçtir. Çünkü yatırımın birkaç aşamasını atlayarak istendiği anda modernleşmeye geçebilme olanağı ortaya çıkmıştır."

Üstelik, "hemen hemen sınırsız deneyecek kadar çok sayıda göçmen işçi devşirilmesi, belli sanayilerin

6) E. Plentev, "Migrations de travailleurs en Europe", *Recherches Internationales*, No. 52 1966, pp. 64-66

önemli ve hızlı büyüme göstermelerini sağlamış, bu da emekgücü talebini sürekli artırmıştır. Bu nedenle, sanayileşme, özellikle belli sanayilerin esasen kurulmuş olduğu belirli bölgelerde gelişmiştir. Dolayısıyla ileri derecede sanayileşmiş bölgelerle pek sanayileşmemiş veya hiç sanayi kurulmamış bölgeler arasında eşitsizlik daha da büyümüştür." (7)

Kapitalist birikimi hızlandırma ve azami kâr sağlama hırsı, kolayca sömürülebilir, her zaman el altında bulunan, kapitalist sömürünün konjonktürel gereklerine göre sayısız ayarlanabilecek durumda olan bir işgücü gerektiriyordu. İşte bu gerekler, Batı Avrupa'nın kapitalist ülkelerinin göç siyasetini belirleyegelmiştir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu oluşturan Roma Antlaşması, malların, sermayenin ve insanların serbest dolaşımı esasına dayanmaktadır. AET'nin 15 Ekim 1968 tarih ve 1612/68 sayılı yönetmeliğine göre, "serbest dolaşım, üye devletler emekçileri arasında milliyet esasına dayanan her türlü ayırımın ortadan kaldırılmasını öngörmektedir." Bu hukuksal çerçevede, AET ülkelerinin göçmen işçileri için çok olumlu görünmektedir. Oysa tekeller, yabancı işçilerin büyük çoğunluğunu AET üyesi ülkelere değil, AET dışı, Türkiye gibi ülkelere devşirmişlerdir.

Ayrıca, Topluluğun kabul ettiği metinlerin uygulanmasında da, eğer uygulanabilirlerse, devletten devlete değişen farklı yorumlar yapılmıştır. Sendikaların sık sık belirttikleri gibi, ücretler, konut, sendikal ve sosyal haklar konusunda sürekli ayırım uygulanagelmıştır. (8)

7) "Rapport au Conseil de l'Europe - 4 novembre 1973", *Revue française des Affaires sociales*, janvier-mars 1975, pp. 189-190

8) L. Gani, *Syndicats et travailleurs immigrés*, Editions Sociales, 1972, pp. 85-102

Ve nihayet, Topluluk içinde işçilerin serbest dolaşımını öngören metinler, AET üyesi ülkeler arasında yabancı işçilerin dolaşım ve oturması konusunda "kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı açısından gerekli sınırlamalar" konulmasını öngören 25 Şubat 1964 tarihli Avrupa Konseyi yönergelerini de ortadan kaldırmamıştır.

Bu yönerge, "Kabul eden ülkenin, iş talebinde bulunan yabancının adli sicil hakkında gerek kendi ülkesinden, gerekse diğer ülkelerden istihbarat isteyebilmesini" öngörmektedir.

Bu, gerçekte, "bireyin kişisel davranışları" konusunda "kamu güvenliği" gerekçesiyle alınacak önlemleri güçlendirmek bahanesiyle, polis örgütleri arasında işbirliğinin güçlendirilmesini amaçlamaktadır.

Bu önlemler, buldukları ülkelerde siyasal ve sendikal mücadeleye katılan yabancı işçiler için sürekli tehlike oluşturmuştur.

Denilebilir ki, Türkiye ve Fas gibi ülkelerin polis servislerini de içine alan bir "Polisler arası Ortak Pazar" oluşturulmuştur. Böylece, AET ülkelerinde, işçilerin özgürlüğü, o devletlerin görünmeyen güçleri tarafından her an için tehdit altında tutulur olmuştur.

KAPİTALİZMİN BUNALIMI VE GÖÇ

1967'den itibaren emperyalist devletler ve tekeller, günden güne şiddetlenen bunalımın yükünü emekçilere, özellikle de yabancı emekçilere yüklemeye başlamışlardır. İş güvensizliği artmış ve bir çok ailenin yaşam koşullarını tehdit eder olmuştur.

Federal Almanya'da 1974 yılı sonunda 115.000 göçmen işçi işini kaybetmiştir. İşsiz kalan yabancı işçiler, tüm işsizlerin yüzde 14,4'üne ulaşmıştır. Oysa aynı yıl yabancı işçilerin Almanya'nın çalışan nüfusu içindeki oranı yüzde 10,3 idi. De-

mek ki, genişleme döneminde cankurtaran gibi yardımlarına başvurulmuş yabancı işçiler, bunalım dönemlerinde de, bellerine tekmeyle ilk yiyenler olmaktadır.

Marx'ın sermaye birikimindeki en önemli unsur olarak vurguladığı yedek sanayi ordusu olgusu "yabancı işçiler" konusunda açık seçik görülmektedir. Sermayenin anlık gereksinimleri ve ekonomik sıklığı sığramalarına uygun olarak yabancı işçilerin sayısı artırılmakta veya azaltılmaktadır. "İşçiler," diyordu Marx, "böylece, arka arkaya devşirilmekte, atılmakta, oradan oraya savrulmaktadır." (9)

Almanya'da sosyal demokratlar ve liberallerden oluşan hükümet, 1973 Kasım'ında, AET üyesi olmayan ülkelerden işçi getirtmeyi durdurmuştur. Her ne kadar nüfusun tabii artışı nedeniyle (yılıda ortalama 150.000 göçmen çocuğu doğduğu hesaplanmaktadır) her yıl yaklaşık 150.000 genç göçmen emek pazarına girmek durumunda ise de, bunların beş yıl süreli çalışmadıkları takdirde çalışma kartı alma hakları yoktur. Çalışma kartı olmayanların ise işsizlik sigortasından yararlanmaları mümkün değildir. Şu halde, işsiz kalan genç bir göçmen işçi sürekli sınır dışı edilme tehdidiyle karşı karşıya bırakılmıştır.

1 Ocak 1975'ten itibaren Alman Hükümeti, çocukları yanlarında olmayan, memlekette kalan göçmen işçilerin alacakları çocuk parası miktarını da, Alman işçilerine veya çocukları yanlarında bulunan göçmen işçilere oranla yarı yarıya düşürmüştür. Bu kararlar, bir yandan göçmen işçilere yeni bir ekonomik baskı uygulanırken, öte yandan da Alman bütçesine onların sırtından 1 milyon mark'lık bir tasarruf sağlanmıştır. Benzer önlemler, daha sonra Hollanda, Belçika gibi ülkelerde de uygulanmaya başlamıştır.

9) K.Marx, *Le Capital, livre premier, t.II, Chap. XV, p.134, Editions Sociales, Paris, 1977*

Gerçek odur ki, bunalımın başlamasıyla birlikte, gelişmiş kapitalist ülkeler, kendi işsizliklerini, o zamana kadar kendilerine işgücü sağlayan ülkelere ihraç etmeğe yönelmişlerdir. Örneğin daha 1974 yılından itibaren Fransa'da göçmen işçi mahallelerine ve ulaşım araçlarına polis baskınları artırılarak "göçmen avı"na girişilmiştir. Fransız Hükümeti, 1974 Temmuz'unda aldığı bir kararla, "göç"ü geçici adı altında askıya almıştır. Benzer sınır-lama kararları, arka arkaya, Belçika, Hollanda, İngiltere, İsviçre ve İskandinav ülkelerinde de yürürlüğe konulmuştur.

Bu önlemlerden en fazla etkilenenler ise, kaçak durumda bulunan göçmen işçilerdir. Tahminlere göre AET ülkelerinde, resmi kayıtlara geçmiş göçmen işçi nüfusunun yanısıra, onun bir yarısı kadar da kaçak işçi bulunmaktadır. Örneğin Belçika'da, 1967 yılından beri toplam 15.000 "kaçak" göçmen işçi sınır dışı edilmiştir.

Aslında "kaçak işçi" çalıştırmak, Avrupa'daki kapitalistlerin daha çok işine gelmektedir. Çünkü kaçak işçinin vergi ve sigortasını ödeme külfetinden kurtulmakta, ihtiyacı kalmadığı zaman da hiçbir mükellefiyeti yerine getirmeden kendisini kapidışı edebilmektedirler.

"Kaçak" işçilerin sırtından geçinen ikinci bir zümre ise, işçi simsarlarıdır. Türkiye gibi işsizliğin yoğun olduğu ülkelerde göç sırası gelmeyen veya göç izni alamayan onbinlerce emekçi, varını yoğunu satarak, gırtlığa kadar borca girerek bu işçi simsarlarına para yedirip Avrupa'ya gelmekte, oralarda ya yüzüstü bırakılıp tamamen açlık ve sefaletle terkedilmekte, yada kaçak işçi çalıştıran bir patronun hizmetinde her türlü güvenceden yoksun olarak yarı aç yarı tok çalışmak zorunda bırakılmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün, Avrupa Konseyi'nin ve AET'nin bu konuda aldığı kararlara rağmen "kaçak işçi" ticareti bir türlü önlenememek-

te, kapitalizmin her türlü karanlık işlere elveren düzeni içinde, onbinlerce yabancı bu şekilde sömürülmektedir.

Kaldı ki, bunalım ne kadar yoğun olursa olsun, Avrupa kapitalistlerinin yabancı işgücüne ihtiyacı sürmektedir. Nitekim, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün bir incelemesine göre, bu ülkelerin bir kısım yabancı işçiyi ülkelerine geri göndermeleri işsizliği hafifletme yolunda beklenen sonucu vermemiştir:

"Örneğin, İsviçre'de faal nüfusun üçte birini oluşturan yabancı işçilerin 230.000'i son üç yılda geri gönderilmişlerdir. Ancak geri gönderilen yabancı işçilerin çalıştıkları ağır ve pis işlerde yerli İsviçreli işçiler çalışmaya yanaşmadıkları için bu sektörlerde 100.000 kişilik bir işgücü noksanlığı ortaya çıkmıştır. Fransa'da da, son yıllarda 150.000 yabancı işçi geri gönderilmiş, ancak onlardan boşalan işlerde çalışmayı kabullenen yerli işçilerin sayısı ancak 13.000'i bulabilmiştir." (10)

İşte bir yandan işsizlikten şikayet edilirken diğer yandan yabancı işgücüne ihtiyacın sürüp gitmesi çelişkisini Avrupa kapitalistleri, kendi çıkarları açısından iyi değerlendirerek, deklare edilmemiş kaçak yabancı işçi çalıştırmak suretiyle sömürülerini katmerleştirmektedirler.

Bu olgu, bütün yabancı düşmanlığına rağmen, Avrupa kapitalizminin, Türkiyeli işçiler de dahil milyonlarca yabancı işçiyi, kaçak yada yasal şekilde, çalıştırmağa devam edeceğini göstermektedir.

Bu bakımdan, Türkiyeli göçmen işçi sorununu da, "konuk işçi" statüsü çerçevesinde değil, "kalıcı göçmen işçi" olma perspektifi içinde ele almak gerekmektedir.

10) *Emek, CSC/ACV, Bruxelles, 1978, s.24*

TÜRKİYE'DEN AVRUPA'YA GÖÇ

Türkiye'den göç'ün nedenleri konusunda Türkiye İşçi Partisi Merkez Yayın Organı'nda şu doğru saptama yapılmıştır:

"Dış ülkeye göç aslında genellikle işçinin önce köyden şehire, yani tarımsal bölgelerden sanayi bölgelerine göçüyle başlar. Bugün özellikle Türkiye hızlı bir nüfus artışıyla karşı karşıyadır. Bir yandan artan nüfusa tarımsal alanların yetmemesi, diğer yandan toprakların belli ellerde toplanarak tekelleşmesi, yani tarımda milksüzleşme, toprakta çalışanların hızla gelişen sanayi bölgelerine, şehirlere göç etmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu sanayi bölgelerinde göç istenilene vermemekte, ya iş bulamamakta yada çok düşük ücretlerle iş bulmaktadırlar. Bu durum dış ülkelere göçmen işçi olarak gitme eğilimini yaratmaktadır.

"Türkiye Avrupa'ya işçi göndermeye 1960'lardan itibaren başladı. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Türk ekonomisinin karşılaştığı işsizlik sorununa yardımcı bir çözümlü olarak Batı Avrupa ülkelerine işgücü ihracı öngörülmüştür. Böylece 1959'larda kişisel olarak başlayan Avrupa'ya gitme hareketi, 1960'larda bir hükümet politikası olarak kabul edildi ve 30 Ekim 1961'de Federal Almanya ve sonraki yıllarda Avusturya, Belçika, Hollanda ve Fransa ile işgücü anlaşmaları yapıldı. Yabancı ülkelere çalışmaya giden işçilerin sayısı bu tarihten sonra hızla artarak bugün 800 bin'in üstüne çıkmıştır." (11)

Gerçekten de, dışa bağımlı kapitalist düzenin ekonomik ve sosyal sorunlara hiçbir çözüm getirememesi, Türkiye'yi bir "açık ve gizli işsizler" ülkesi durumuna sürüklemiştir.

Türkiye'den dışa göçün yoğunlaşmağa başladığı

11) *Çarkbaşak, 16 Eylül 1976, sayı 15*

1963 tarihi başlangıç alınacak olursa, 1963'te 1 milyon 55 bin olan işsiz sayısı, yüzde 100'e yakın bir artışla 1975'te 2 milyon 31 bin'e yükselmiştir. 1975'te yurt dışında bulunan 800 bin'i aşkın göçmen işçi dikkate alındığında, bu sayıyı gerçekte 2 milyon 800 bin'in üzerinde kabul etmek gerekir. Bu ise, 1963-75 döneminde işsiz sayısının gerçekte yüzde 165'lik bir artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. (12)

Ancak, tarımda en faal mevsimdeki işsiz sayısı esas alınarak bulunan yukarıdaki rakam, Türkiye gerçeğini tam yansıtmamaktadır. Çünkü Türkiye'de tarım, istihdam seviyesinin en yüksek olduğu ay 9 milyon'dan fazla işçi kullanırken, en düşük olduğu ayda bu sayı 3 milyon'un altına düşmektedir. Böylece istihdamın en yüksek olduğu ay ile en düşük olduğu ay arasında yüzde 75'lik bir emek fazlası ortaya çıkmaktadır. Oysa tarımda emek fazlası, kapitalist Avrupa'nın en az gelişmiş ülkesi olan İtalya'da bile yüzde 7'dir.

Kaldı ki, aynı dalgalanma tarım dışı sektörler için de söz konusudur. Örneğin, 1969 yılında sadece Sosyal Sigortalar Kurumu'na kayıtlı olan işçiler için ilk iki ayda, ocak ve şubat'ta, iş bulma umudu yüzde sıfır'dır. Mart, Nisan, Mayıs aylarında ise iş bulma umudu yüzde 3'ten, sırayla yüzde 17'ye ve yüzde 35'e yükselmektedir. Haziran'da iş bulma umudu yüzde 60'a, Temmuz'da ise yüzde 100'e ulaşmaktadır. Ancak emekgücü pazarına yeni giren kuşaklar dikkate alındığında, bu yüzdeleri daha düşük tutmak gerekir. Temmuz'dan sonraki aylarda ise ta Mart'a kadar işbulma umudu yüzde sıfır oranında seyretmektedir. Olguyu rakamlarla ifade etmek gerekirse, sigortalı işçiler arasında işsizlik Aralık'ta 330 bin'i aşmaktadır.

12) TİP, *Sayılarla Türkiye*, s. 54

Bu işgücü fazlasının tek umudu, bir an önce yurt dışına gidebilmektir. (13)

Çeşitli uluslararası kuruluşların da saptadığı gibi, Türkiye'de gizli işsizler de dikkate alındığında, 4,5 milyon ila 8 milyon arasında değişen işsiz sayısından söz edilebilir.

İşsizlik sorununun büyüklüğünü ortaya koyan bir başka gösterge de, 1973 öncesinde ve sonrasındaki işsiz sayısının artış oranlarının karşılaştırılmasında görülmektedir. Plan ve programlarda verilen bilgilere göre, 1962-72 döneminde işsiz sayısı yılda yüzde 5'lik bir hızla büyümüştür. Oysa, 1973-76 döneminde bu hız yüzde 10'a çıkmıştır. Demek ki, işsizlik sorununun yalnızca boyutları büyümüyor, buna ek olarak büyüme hızı da artıyor.

Türkiye'de işsizlik sorununun temelindeki nedeni ortaya çıkarmak için, çalışmanın sektörler arasındaki dağılımına bakmak yeterlidir. Burada, tarımda çalışanların yalnız oransal olarak değil, mutlak olarak da düştüğü görülmektedir. Buna karşılık, sanayi ve hizmetlerde çalışanlar gerek mutlak gerek oran olarak artmaktadır. Bundan daha da önemli olan, ticaret, ulaştırma ve hizmetler kesimlerinde görülen artışın sanayidekinden çok daha hızlı oluşudur. Giderek hizmetler kesiminde çalışanlar, sanayide çalışanları geçmektedir. (Bak: TABLO II).

Bu veriler, sorunun kaynağının sanayi olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, Türkiye'nin sanayileşme hızı, yeni iş alanları açmada, yani çalışma olanakları yaratmada yetersiz kalmaktadır. Bu durum, çalışan nüfusa yeni katılanların ve tarımdan kopup kente gelenlerin önemli bir bölümünün ya hizmetler kesiminde çalışmak zorunda olduklarını ya da işsiz kaldıklarını göstermektedir. Çünkü sanayi kesimi 1963 sonrasında yılda ortalama 30-40

13) "Dıştaki İşçiler ve Türkiye Ekonomisi", *Milliyet*, 14 Kasım 1971.

Tablo II(14)

YURTIÇİ SIVİL ÇALIŞMANIN SEKTÖREL DAĞILIMI

Sektörler	1962	%	1976	%
Tarım	9.216.000	77,1	8.680.000	59,4
Sanayi	995.000	8,3	1.844.000	12,6
İnşaat	305.000	2,6	591.000	4,0
Ticaret	328.000	2,7	774.000	5,3
Ulaştırma	258.000	2,2	663.000	4,5
Hizmetler ^o	849.000	7,1	2.064.000	14,1
Toplam	11.951.000	1000,-	14.616.000	100,-

^o) Bilinmeyenler dahil.

bin dolayında yeni iş yaratabilmiştir. Bu ise, işsizliği azaltmak bir yana, artmasını önlemek açısından bile yetersiz bir sayıdır.(15)

İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun en son kayıtlarına göre, Kurum aracılığıyla 1961 yılından 1978'e kadar yurt dışına giden Türkiyeli işçilerin sayısı 850.000'e yaklaşmaktadır. İşçilerin, gittikleri ülkelere göre dağılımı şöyledir:(16)

Federal Almanya	652.703
Fransa	55.975
Avusturya	38.073
Hollanda	25.007
Belçika	16.007
İsviçre	7.687
Avustralya	6.688
Libya	7.813
Danimarka	5.132
Suudi Arabistan	3.365
İngiltere	2.619

14) TİP, Sayılarla Türkiye, s.54

15) a.g.e., s.56

16) Cumhuriyet, 2 Ocak 1978

İtalya	219
İsveç	2.331
İran	174
ABD	138
Kıbrıs TFD	47
Diğer Ülkeler	2.331

Aslında bu rakamlar, yurt dışına çalışmak üzere gidenlerin gerçek sayısını yansıtmamaktadır. Ancak İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun kayıtlarına geçenleri göstermektedir.

Nitekim, 1974 Kıbrıs Harekatı'ndan sonra işgal bölgesinin karakterini değiştirmek ve Türk nüfusu nu artırmak üzere Türkiye'den onbinlerce yurttaşın yerleşmek üzere adaya gönderildiği bilinmektedir.

ABD'ne 1961'den beri çalışmak üzere gidenlerin toplam sayısı 138 olarak gösterilmektedir. Oysa, sadece 1975 yılında 1592 Türkiyeli, ABD'ye göçetmiş bulunmaktadır. Bunlardan 1015'i ABD'ye daha önce yerleşmiş yurttaşların eş ve çocukları olarak gelirken, diğerleri teknisyen, satıcı, temizlikçi, çiftlik işçisi, iş idarecisi gibi muhtelif iş ve sanayi kollarında çalışmak üzere gelmişlerdir. Aynı yıl içinde 545 Türkiyeli de ABD vatandaşlığına geçmiştir.(17)

Daha ilginç bir örnek, Belçika'daki işçiler konusunda İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun rakamlarıyla Belçika makamlarının verdikleri rakamlar arasındaki büyük farktır. İş ve İşçi Bulma Kurumu, yukarıda görüldüğü gibi, kendi kanalından Belçika'ya 16.007 işçi gittiğini bildirmektedir. Oysa, Belçika Adalet Bakanlığı'nin açıkladığı 1977 yılı sonu resmi istatistiklerinde Belçika'daki Türkiyeli sayısı 66.563 olarak görülmektedir.(18) Bu farkın

17) Hürriyet, Avrupa Baskısı, 9 Temmuz 1977.

18) "Les Etrangers Parmi Nous", Ligue Belge Pour la Defense des Droits de l'Homme, Bruxelles 1978.

kısmen Türkiyeli nüfusun doğal artışından ileri geldiği gerçek olmakla birlikte, İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndan geçmeden gelenler de, bu büyük farkın ortaya çıkmasında rol oynamıştır. Bu bakımdan, Türkiye dışında çalışmakta olan yurttaşların ve yakınlarının sayısının 1 milyon'un çok üstünde olduğu muhakkaktır.

Ancak yurt dışındaki gerçek nüfus durumuna dair elde veriler bulunmadığı için, değerlendirmeleri yine İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun istatistiklerini esas alarak sürdürelim.

Yabancı işçi getirtimi, kapitalist ekonominin konjonktürel dalgalanmalarına göre yükseliş ve alçalışlar göstermektedir. Bu gerçek, kapitalist Avrupa ülkelerine en son göç dalgasını oluşturan Türkiye'lilerin son 17 yıllık çıkış sayılarında açıkça görülmektedir: (19)

1961	1.476	1967	8.947	1973	135.820
1962	11.185	1968	43.204	1974	20.211
1963	30.328	1969	103.975	1975	4.419
1964	66.167	1970	129.575	1976	10.588
1965	51.520	1971	88.442	1977	19.100
1966	34.410	1972	85.229		

1961-63 yılları arasında yurt dışına giden toplam işçi sayısı 43.000 iken, bu rakam 1969'dan itibaren 100.000'i aşmış, 1973'te en yüksek seviyesine ulaştıktan sonra, Avrupa'daki bunalımla birlikte 1975'te birdenbire 4.400'e düşmüştür.

1976-77'de işçi gönderimindeki hafif kıpırdama, Libya, Suudi Arabistan, Küveyt gibi petrol üreten ülkelerin son zamanlarda kalifiye eleman gereksiminin artmasından ileri gelmektedir.

Türkiye'den yurt dışına resmi kanallardan işçi gönderimi, 1961'den itibaren hızlanmış, bu işgücü satımına ilişkin anlaşmalar da, bugün Başbakan olan Bülent Ecevit'in İnönü hükümetlerinde Çalışma

19) Cumhuriyet, 2 Ocak 1978.

Bakanı olduğu sırada onun tarafından imzalanmıştır.

Kendilerini emekgücü pazarına çaresiz sunan Türkiyeli emekçilerden dışarıya gitme olanağı bulanlarına, gidecekleri ülkeler, buralarda karşılaçacakları sorunlar hakkında dahi en küçük bir bilgi verilmemiştir. Gidecekleri ülkelerdeki hakları, insanca yaşama koşulları hiçbir güvenceye bağlanmamıştır. Gitme sırası gelenin eline pasaportu tutuşturulup peşi bırakılmıştır.

"İş ve İşçi Bulma Kurumu, Fransa'ya gönderilen işçilerimize dört günlük yol kumanyası olarak iki ekmek, üç konserve, 350 gram kokmuş portakal suyu ve bir adet de Paris metrosu için bilet vermiştir. Fransızcanın tek kelimesini bilmeyen, köyünden başka yer görmemiş, günde en aşağı 2-3 litre su içmeye alışmış bir işçimiz bu kumanya ile Paris'e varacak, oradan hemen metroya binecek ve işyerine gidecek!" (20)

Anadolu'nun kavruk çocukları, Ford'un bandlarına, Münih'in çöpçü ordusuna, Belçika'nın kilometrelerce derinlikteki maden ocaklarına "eti senin kemiği benim" diye satılırken, kendilerine sadece hamasi nutuklar çekilmiş, karşılığında da varsa yoksa döviz, özel girişim düzeninin miras-yedice har vurup harman savurduğu dövizleri yedeklemek için ille de Alman Markı, Belçika Frangı, Hollanda Gulden'i, İsveç Kron'u beklenmiştir.

Türkiye'den yurt dışına resmi kanallardan işçi gönderiminin doruk noktasına ulaştığı 1973 yılında Almanya'ya 500.000'inci Türkiyeli işçi giderken, Yeşilköy havaalanında bakanların, genel müdürlerin de katıldığı bir törenle uğurlanmıştır. 500.000'inci olmanın şerefine hediye yağmuruna tutulan, kalantor görünüşlü bakanlar, bürokratlar tarafından gözlerinden öpülen Giresunlu yurttaş, Türkiye burjuvazisinin düşününü, bizzat Çalışma Bakanı'nın

20) Yeni Ortam, 30 Kasım 1973

ağzından şöyle dinlemiştir: "Yarım yüzyıldır erişmeğe çalıştığımız muasır medeniyet seviyesine varmamızı siz sağlayacaksınız." (21)

KİM KİME YARDIM EDİYOR?

Yurt dışına gönderilen işçilerin Türkiye'nin muasır medeniyet seviyesine varmasını sağlayacağını söylerken, düşünülen sadece şu iki çözümdür:

1. Türkiye'deki işgücü fazlasını gelişmiş kapitalist Avrupa ülkelerine kaydırarak hem kronik işsizlik sorununa kısmi de olsa bir çözüm getirmek, hem de işsizler ordusunun giderek artmasının doğurabileceği sosyal huzursuzlukları bir süre için de olsa ertelemek;

2. Planlı ve hızlı sanayileşememenin yarattığı dış ödemeler dengesi açığını, yurt dışında çalışacak işçilerin göndereceği dövizlerle kapatmak, düzenin tam iflasını bu sayede olabildiğince geriye atmak.

Tabii böyle kısa vadeli bir değerlendirmeden hareket edildiğinde, Türkiye'den işgücü kabul eden gelişmiş kapitalist Avrupa ülkeleri, Türkiye burjuvazisi tarafından "velinimet" olarak görülmüş, gerek emperyalist çevreler, gerekse onların Türkiye'deki işbirlikçileri, Avrupa kapitalistlerinin Türkiye'ye büyük bir yardımda bulunduğu propagandasını yaymışlardır.

Oysa gerçek bunun tam tersidir. Türkiye, bir milyonu aşkın yetişkin işgücünü Avrupa kapitalist ülkelere göndermek suretiyle onların imdadına yetişmiş, bunu yaparken de aldığından çok fazlasını Avrupa kapitalizmine yok bahasına vermiştir.

"...Bir zamanların, Avrupa'nın fethi için Yeniçeriler yetiştiren Anadolu, bu çağda da sanayileşmiş Avrupa'nın en önemli -ve hem de en ucuzun-

21) a.g.y.

dan- işgücü rezerv yatağı haline gelmiştir." (22) Gerçekten de, belli bir tüketim ve refah düzeyine ulaşan gelişmiş ülkelerde nüfus artış oranının çok düşük olması, hattâ (0) düzeyine yaklaşması, bu ülkelerde genç işgücü yetişmesini engelleyen bir faktör haline gelmiştir.

Buna ek olarak, örneğin Almanya'da, Hitlerlerin çıkarttığı savaşın Alman nüfusunun üretici kuşaklarını savaş alanlarında tüketmesi, NATO çerçevesi içinde Federal Alman Ordusu'nun kurularak yeni yetişen üretici kuşakların da silah altına alınması, bu ülkede yoğun bir yabancı işgücü ihtiyacı doğurmuştur.

Fransa'da da nüfus doğal artış göstermediği için gerekli işgücü ancak dışarıdan göçlerle sağlanabilmiştir. "Fransa'nın 5 yıllık planı da istihdam politikasını yeni göçlere göre ayarlamıştır. Göç eden insanların aktif yaşları temsil ettikleri (1964'te Fransa'daki yabancı işçilerin yüzde 76'sı 22-45, yüzde 18'i 22'nin altında ve yüzde 3'ü 46-50 yaşlarında idiler) düşünülürse, göçlerin Fransa nüfus politikası ve ekonomisi için önemi daha açık olarak ortaya çıkar." (23)

İsviçre'de yabancı işçi çalıştırmanın ücretler üzerinde etkilerini inceleyen bir komisyon raporunda "yabancı işçi çalıştırmanın ücret yükselişlerini frenlediği" tesbit edilmiş; bunlar olmasa idi, iş piyasasındaki arz - talep dengesizliğinin ücret yükselişlerine sebep olacağı belirtilmiştir. (24)

Kapitalist Avrupa ülkeleri, Türkiye'den yetişmiş işgücü getirtmek suretiyle, böyle bir işgücünü kendilerinin yetiştirmesi halinde yapmış olacakları yatırımlardan da tasarruf etmektedirler.

22) *Der Spiegel*, 49/1971, s.121

23) Ali Sait Yüksel, "Yurt dışına salıverdiklerimiz", *Cumhuriyet*, 20 Eylül 1972

24) a.g.y.

Nitekim bu gerçeği, Belçika'da bir sendika gazetesi şöyle ortaya koymuştur:

"Bir insan neye mal olur? İnsan doğar, büyür ve çalışacak yaşa, yani üretecek duruma gelinceye kadar ana-babası, toplum bu insana bir yatırım yapar. Bu masrafları kapitalist iktisatçılar hesap ediyorlar. Elbette hesap ülkeden ülkeye değişiyor. Yoksul bırakılmış bir ülkenin insanları ile Avrupa insanların mal oluş fiyatları arasında bir fark var. Avrupa ile Türkiye'yi ele aldığımız zaman, 18 yaşındaki bir Avrupalı'nın mal oluşu, 18 yaşındaki bir Türkiyeli'nin üç misli oluyor. 18 yaşındaki bir Türkiyeli, Avrupa'ya geldiği zaman, yani Türkiye'den çıktığı zaman, Türkiye bu gence 40.000 dolar civarında masraf etmiş bulunmaktadır. Kısacası, Avrupa'ya üretmeye, çalışmaya gelen bir genç Türkiyeli, 40 bin dolarlık bir çeyizle geliyor. Avrupa'da 1 milyon Türkiyeli işçi var. 1 milyon x 40 bin dolar = 40 milyar dolar. Yani Türkiye, Avrupa'ya işçi göndermekle, Avrupa'dan yardım görmüş olmuyor; aksine, kapitalist Avrupa ülkelerine, kendi yıllık bütçesinin on misli yatırımda bulunmuş oluyor." (25)

Avrupa ülkeleri Türkiye'den işgücü alırken yaptıkları anlaşmalarda, gönderilecek işçilerin 45 yaşından daha yaşlı olmamalarını şart koymak suretiyle, en üretken kuşakları sömürmeyi amaçlamıştır.

Almanya'daki Türkiyeli işçilerin yaş gruplarını yansıtan aşağıdaki tablo bu gerçeği ortaya koymaktadır.

YAŞLAR	ERKEK(%)	KADIN(%)
25 yaşın altında	7	32
25 - 30	29	23
30 - 35	31	18

25) Türkiyeli İşçi Gazetesi, FGTB / ABVV, Brüksel, Temmuz 1976, s.3

35 - 40	18	17
40 - 45	11	11
45'ten yukarı	4	

(Kaynak: BfA, Auslaendische Arbeitnehmer, 1969)

İşgücü göçü ile, geride kalanların altyapı ve sosyal gider yükleri artmaktadır. Göçeden işçi vergisini artık gittiği ülkede öderken, ailesi ve çocukları çoğu kez geride kaldığı için, onlar için gerekli eğitim, sağlık, sosyal bakım harcamaları işçiyi gönderen devletin bütçesine yüklenmektedir. Böylece işçinin gelirinden vergiyi başka devlet keserken, işçinin yakınları için gerekli sosyal harcamaları işçiyi gönderen devlet yapmaktadır. Bu durumda, göçmen yollayan ülke, azalan vergi geliri ve alt yapı yatırım baskısı nedenleriyle, yeni vergiler koymak zorunda kalmaktadır. Bu da, sabit gelirlielerde dışa göç eğilimlerini daha da kuvvetlendirmektedir.(26)

Dışa işçi göndermenin Türkiye aleyhine olan bir başka yanı da, diğer göçmen işçilere oranla Türkiyeli göçmen işçiler arasında nitelikli eleman yüzdesinin çok yüksek olmasıdır.

Tablo VI(27)
ALMANYA'DAKİ KALİFİYE YABANCI İŞGÜCÜ
(Yüzde olarak)

Milliyet	1968	1969	1970	1971
Türkiyeliler	26,4	28,2	34,0	46,0
Yunanlılar	4,7	2,4	5,2	10,9
İspanyollar	6,7	3,5	4,1	10,5
Tunuslular	---	---	33,9	34,5

26) Ali Sait Yüksel, a.g.y., 22 Eylül 1972

27) a.g.y.

1971 ila 1975 arasında göç dalgasının kabarıışı döneminde 126.510 nitelikli işçi daha dışarıda çalışmak üzere Türkiye'den ayrılmıştır. "Toplam işçi taleplerini düşürmekle birlikte, giderek daha ağırlıklı bir biçimde kalifiye işçi talep etmekte olan Batı Avrupa ülkelerinin bu eğilimi, son zamanlarda yabancı işçilere karşı daha ileri bir ücret politikası gütmeleri sonucunu da getirmemiştir." (28)

Çünkü, Türkiye gibi ülkelerden getirtilen nitelikli işçiler, genellikle sıradan işlerde çalıştırılmaktadır. Oysa, göç kapıları açıldığında, Türkiye burjuvazisi, bunun, ileride Türkiye'ye yetmişmiş üçü gelmesini sağlayacağını ileri sürmekteydi.

Bugüne kadarki Almanya uygulaması, bu konudaki umutların fazla şişirilmiş olduğunu ortaya koymuştur. Çünkü, Almanya'daki bütün yabancı erkek işçilerin yüzde 70, kadın işçilerin ise yüzde 80'i, ihtisastan uzak sıra işçisi olarak çalıştırılmaktadırlar. 1971'de yapılan bir araştırmada, Almanya'da sadece bir tek işletmede bir yabancı işçinin usta (meister) olarak çalıştığı anlaşılmıştır. Söz konusu araştırmada, örneğin 1700 yabancı işçisi olan Henkel firmasında bir tek yabancı usta bulunmadığı, Bayer (Leverkusen)'de çalışan 3000 yabancı işçiden sadece 6'sının grupbaşı (Vorarbeiter) olarak çalıştığı görülmüştür. (29)

Yabancı işçilerin kalifikasyonunu sağlamaktan söz edildiğinde, burada kastedilen şey, yabancı işçinin acemi (yardımcı) işçilikten normal sıra işçiliğine geçmesidir. Almanya'da yabancı işçiler arasında yardımcı işçilikten normal işçiliğe yükselme oranı erkeklerde yüzde 26, kadınlarda ise yüzde 18 olarak hesaplanmıştır. Yabancı işçilerin mesleki alanda yükselmemelerinin nedenleri üzerine

yapılan bir ankette, kendilerine soru yöneltilen yabancı işçilerden yüzde 25'i fazla çalışma nedeniyle yorgun düştükleri, yüzde 21'i oturdukları yerde bir meslek kursu bulunmadığı, yüzde 21'i vardiyalı çalışmak veya akşam çocuğa bakmak zorunda oldukları ve yüzde 7'si de mali olanağa sahip bulunmadıkları için mesleki yükselmeyi sağlayacak çalışmalar yapamadıklarını belirtmişlerdir. Söz konusu işçilerin yüzde 16'sı ise, mesleki yükselmeye ilgi duymadıkları için yardımcı işçilikte kalmaya devam ettiklerini söylemişlerdir. Almanya çapındaki bir diğer incelemede ise, yabancı işçilerin ancak yüzde 2'sinin Almanya'da mesleki eğitim olanağı bulabildikleri tesbit edilmiştir. (30)

Tüm bu koşullar altında belli bir ihtisas kazanma olanağına kavuşanlar çıkabilmişse bile, bunların sayısı çok azdır. Kaldı ki, böyleleri Türkiye'ye dönseler bile, kalifiye işçi olarak değil, "sınıf atlamayı" amaçlayan tasarruf sahipleri olarak döneceklerdir. Zira kalifiye bir işçiye kapitalist Avrupa ülkelerinde ödenen ücretin Türkiye'de ödemesi mümkün olmadığı için, kendisinin memleketine dönmeyi gerektirecek, duygusal nedenler dışında, hiçbir neden yoktur. Duygusal nedenlerle dönmeye karar verdiğinde de, bunu işçi olarak kalmak üzere değil, sınıf atlayıp patron olmak üzere yapacaktır.

İŞÇİ DÖVİZLERİ KİME YARIYOR?

Yurt dışına gönderilen işçilerin tasarruf ettikleri dövizin Türkiye'nin dış ödemeler açığını kapatmada ve yatırımlarda kullanılması hesapları da yanlış çıkmıştır.

Oysa, tüm plan ve programlarda, işçi dövizleri "Türkiye'yi muasır medeniyet seviyesine ulaştırma"nın en önemli araçlarından biri olarak değerlendirilmiş bulunuyordu.

28) Vatan, 26 mart 1973

29) Ali Sait Yüksel, a.g.y., 22 Eylül 1972

30) a.g.y.

Özellikle 1970'lerin ilk yıllarında işçi döviz transferlerinin çok artması, hattâ bazı yıllarda Türkiye'nin ihracat geliriyle başabaş gitmesi, bu hesaplara dayanan hayalleri daha da artırmış bulunmaktaydı. (TABLO VII)

Tablo VII(31)
İŞÇİ DÖVİZLERİ VE İHRACAT GELİRLERİ
(milyon dolar)

Yıl	İşçi Dövizleri	İhracat
1964	8	411
1965	70	469
1966	115	490
1967	93	527
1968	107	496
1969	141	537
1970	273	588
1971	471	677
1972	740	885
1973	1183	1317
1974	1426	1533
1975	1312	1401
1976	990	1960
1977	981	1753
1978 (ilk beş ay)	277	801

Bu verilere göre, son 17 yılda yurt dışına giden işçiler toplam olarak 8 milyar 246 milyon 909 bin dolar döviz göndermişlerdir. Ancak, 1972-74 yılları arasında 1 milyar dolar'ı aşan yıllık işçi döviz transferi, 1976'dan itibaren düşüş göstermeğe başlamıştır. Bu düşüş, yurt dışındaki işçilere "umut" olarak sunulan Ecevit Hükümeti'nin kuruluşundan sonra da sürmüş, Ecevit Hükümeti'nin "Türkiye'yi döviz darboğazından kurtarmak için yurt

31) Cumhuriyet, 6 mart 1977 - TİB, Temmuz 1978, s.7 - Cumhuriyet, 30 Haziran 1978

dışındaki işçilere bağladığı umutlar" da boşa çıkmıştır.

Nitekim, 1978 yılının ilk beş ayındaki işçi döviz girdileri, bir önceki yılın aynı dönemine göre 83,5 milyon dolar geride kalmıştır. 1977'nin ilk beş ayındaki işçi döviz girdileri 335 milyon 841 bin dolar iken, 1978 yılında 276 milyon 378 bin dolar'da kalmıştır. Oysa, 1978 yılı programında işçi döviz girişinin on iki ayda 1,3 milyar doları bulacağı hesaplanmış bulunuyordu. İlk beş ayda bunun ancak yüzde 21,2'si kadar döviz girişi kaydedilebilmiştir.(32)

İşçilerin döviz transferi azalmaktadır, çünkü:

1. "konuk işçi" statüsünden uzaklaşıp "yerleşik yabancı işçi" durumuna geçtikçe, Türkiyeli işçilerin de yaşam standartlarında, buna uygun olarak harcamalarında, alışkanlıklarında değişiklik olmakta, özellikle küçük yaşta Avrupa'ya getirttikleri yada Avrupa ülkelerinde doğmuş bulunan çocuklarının yaşları ilerledikçe harcamaları da artmaktadır.

2. Yine "yerleşik yabancı işçi" statüsüne geçtikçe, Türkiyeli işçiler, yıllarca geride bıraktıkları ailelerini ve yakınlarını da yanlarına almağa başlamakta, dolayısıyla onların harcamaları için Türkiye'ye para gönderme zorunluluğu ortadan kalmaktadır.

3. Son yıllarda yabancı işçilere, geride bıraktıkları çocukları için, yanlarında bulunan çocuklara ödenenden daha az çocuk parası ödenmeğe başlanması da, çocuklarını yanlarına getirtme eğilimlerini kuvvetlendirmiştir.

4. Ve nihayet, Ecevit Hükümeti de, bütün vaatlerine rağmen, emekçi kitleleri tatmin edecek bir ekonomik ve sosyal program ortaya koyamadığı içindir ki, Türkiyeli işçiler, yıllarca alınteri dökecek biriktirdikleri tasarruflarının bir avuç kapi-

32) Milliyet Avrupa Baskısı, 28 ağustos 1978

talistin çıkarları uğruna çarçur edilmemesi için, Türkiye'ye para göndermeğe yanasmamaktadırlar.

Hele DÇM hesaplarındaki tasarruflarının ileride döviz olarak ödenemeyeceği yolundaki endişeler, Türkiyeli işçilerin, Türkiye bankalarına para yatırmak yerine Avrupa bankalarına yatırmalarında büyük rol oynamaktadır.

Kaldı ki, şimdiye kadar yurt dışındaki işçilerin Türkiye'ye gönderdikleri dövizler de, dış ödemeler dengesi açığının kapatılmasında yararlı olmakla birlikte, yatırıma yöneltilmedikleri için, tüketim alanında harcanarak enflasyonist eğilimlerin güçlenmesine yolaçmış, bir bakıma Türkiye ekonomisi için zararlı bile olmuştur. Zira, bir yılda 20 milyar lira'ya kadar yükselen işçi dövizini transferleri sonucunda, yurt içinde kalan aileler bunların büyük kısmını tüketim ihtiyaçları için kullanarak mal talebini artırmışlardır; dolayısıyla bu durum, fiyatların yükselmesine neden olmuştur. Gönderilen paraların yatırıma yöneltilmeyip Türkiye bankalarında durması dahi, son çözümlemede aynı enflasyonist etkiyi yapmıştır. (33)

Şurası açık bir gerçektir ki, Türk Hükümeti'nin büyük umut bağladığı Türkiyeli göçmen işçilerin dövizleri, Türkiye ekonomisinden çok, buldukları ülkelerin ekonomilerini güçlendirmeye yaramaktadır.

Nitekim, en ağır işlerde yıllardır çalışarak Avrupa kapitalistlerine milyarlarca dolarlık artıdeğer sağlayan Türkiyeli işçiler, ayrıca kendilerine ödenen ücretin büyük kısmını yine bu ülkelerde tüketerek, tasarruflarını da yine bu ülkelerin bankalarına yatırarak, Avrupa kapitalizminin çıkarlarını katmerleştirmişlerdir.

"Almanların ünlü ekonomi dergisi Capital'in açıkladığına göre, Federal Almanya'da çalışan yabancı işçilerden piyasaya en fazla para bırakanlar, 4 milyar 800 milyon mark'la Türkler'dir. Res-

33) Çarkbaşak, 16 Eylül 1976, s.15

mi rakamlara göre, 653.000 civarında olan Türkleri yılda 4 milyar 300 milyon mark'la Yugoslav ve İtalyanlar izlemekte, Yunanlılar 2 milyar 900 milyon mark ve İspanyollar 2 milyar mark harcamaktadırlar. 1971 yılında sayıları 2 milyon 250 bin olarak saptanan yabancı işçiler yılda toplam 32 milyar mark kazanmaktadır. Bu paranın 9 milyar'ı çeşitli vergilere gitmekte, 5 milyar'ı ülkelerine transfer edilmekte, 19 milyar'ı ise Alman piyasasında harcanmaktadır. 1971'de yabancı işçiler 417 bin radyo, 265 bin televizyon, 247 bin pikap, 242 bin mutfak aleti, 11 bin fotoğraf makinesi, 166 bin elektrikli traş makinesi, 273 bin öteki elektrik cihazlarından satınalarak, 1960 yıllarında hareketsiz bir durumda olan elektrik sanayiine büyük canlılık vermişler ve yeni araştırmalar yapılmasını sağlamışlardır." (34)

Bir yıl sonra yapılan bir başka değerlendirmede ise şöyle denilmektedir:

"Almanya'da 700 bin işçimizin bulunduğu dikkate alınırsa ve ortalama aylık kazancın da 700 mark olduğu kabul edilirse, ortaya şu şekilde bir hesap çıkmaktadır: İşçilerimiz her ay 490 milyon mark kazanmakta, bunun yüzde 20'si olan 98 milyon mark yabancı bankalardaki hesaplarına yatırılmaktadır. Bu da yılda 1,5 milyar mark'a ulaşmaktadır. Son yıllarda sanayiinin devleşmesiyle dünya ekonomisinde en sağlam paraya kavuşan Alman ekonomistleri, yabancı işçilere büyük şükran borçlu olduklarını bildirmektedirler. Son yapılan bir açıklamada, Alman ekonomisinde yabancı işçilerin yeri yılda 21 milyar mark'la işaret edilmiştir." (35)

Gayrisafi katkı esas alınarak hazırlanan bir tablo ise, Türkiyeli işçilerin Alman ekonomisindeki yerini daha net olarak göstermektedir. (TABLO VIII)

34) Milliyet Avrupa Baskısı, 17 Ekim 1972.

35) Tercüman Avrupa Baskısı, 27 Temmuz 1973.

Tablo VIII(36)
1972 YILINDA TÜRKİYELİ İŞÇİLERİN
ALMAN EKONOMİSİNE KATKILARI

1. Ulusal gelir	609.300.000.000 DM
2. Çalışan sayısı	26.800.000 DM
3. Türkiyeli işçiler	511.600 DM
4. Türkiyeli işçilerin geliri	7.324.066.000 DM
5. Türkiyeli işçilere ulusal gelirden düşmesi gereken	7.557.588.000 DM
6. Aradaki fark (Türkiyeli işçinin Almanya'ya bıraktığı)	233.522.000 DM
7. Toplam ücret farkı (1962-72)	3.186.480.000 DM
8. Türkiyeli işçilerin Alman ekonomisine gayrisafi katkısı	11.625.444.000 DM
9. Türkiyeli işçilerin toplam gayrisafi katkısı (1962-72)	38.636.933.000 DM
10. Türkiyeli işçilerin Alman ekonomisine net katkısı	4.301.378.000 DM
11. Türkiyeli işçilerin Alman ekonomisine toplam katkısı	16.367.805.000 DM

Tabloda görüldüğü gibi, Türkiyeli işçilerin Alman ekonomisine yıllık toplam katkısı 16 milyar DM'ı aşmaktadır. Oysa Almanya'da çok sayıda kaçak Türkiyeli işçi de bulunmaktadır. Onlar da hesaba katılırsa, Türkiyeli işçilerin Alman ekonomisine katkıları daha büyük boyutlara ulaşmaktadır.

HALK SEKTÖRÜ VE TÜRKİYELİ İŞÇİ ŞİRKETLERİ

Bu kadar büyük bir potansiyeli Türkiye ekonomisine transfer edebilmek için gelmiş geçmiş Türk hükümetleri bugüne kadar çeşitli çabalar harcamışlardır. Bu çabalar, önceleri, "Türkiye'yi muasır medeniyet seviyesine sizler ulaştıracaksınız", "Vatan sizden hizmet bekliyor", "Vatanın savunması için Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'na bağış-

36) Yeni Ortam, 22 Aralık 1973.

ta bulunun!" gibisinden işçilerin duygularına hitap eden teşvik edebiyatı şeklinde olmuştur.

Bu konuda, Avrupa'da Türkiyeli işçiler için özel baskı yapan Bâbiâli basını, yoğun bir propaganda yürütmüştür. Ancak başlangıçta sonuç veren bu duygu sömürsü, zorlu yaşam ve çalışma koşulları içinde bulunan, sosyal ve sınıfsal gerçekleri giderek daha iyi kavrayan göçmen Türkiyeli işçiler için kısa sürede etkinliğini yitirmiştir.

İkinci aşamada, yurt dışındaki işçiler arasında özellikle başlangıçta yaygın bulunan "sınıf atlama", "burjuvalaşma", "küçük tasarruflarını kullanarak Türkiyede küçük üretime geçme" eğilimlerini göz önünde tutarak, bir takım fırsatçıların gelişigüzel "işçi şirketleri" kurma ve tasarruf sahibi işçilere "hisse senedi satma" operasyonu başlamıştır.

Ancak, kurulan şirketlerin büyük kısmının kayıt üstünde kalması, yıllardır döktükleri alınterin karşılığının birtakım fırsatçıların ellerinde çarçur edilmişinin işçiler tarafından somut olarak görülmesi, bu döviz transferi yolunu da tıkamıştır.

Bugün yurt dışında kurulan işçi şirketlerinin sayısı hakkında farklı rakamlar verilmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan bir incelemede halen yurt içi ve yurt dışında takriben 400 işçi şirketi kurulduğu yada kurulma aşamasında olduğu bildirilmektedir. Bunlardan 160'ının inşaatları bitmiş ve bir kısım fabrikalar üretime geçmiştir.

Bu şirketlerden 85'inin sermaye, yatırım durumları, ortak sayıları ve yaratılan veya yaratılacak olan iş sayıları Tablo IX'da verilmiştir.

Görüldüğü gibi, toplam 90.964 işçinin ortak bulunduğu 85 şirkete yatırılan sermaye toplam olarak 2 milyar TL'nı ancak geçmektedir. Daha yukarıdaki verilere göre Türkiyeli işçilerin her yıl 1,5 milyar DM'ı Alman bankalarına yatırdıkları, 1 milyar,

Tablo IX(37)
(milyon lira olarak)

Şirket Sayısı	Esas Sermaye	Toplam Yatırım	Paydaş Sayısı	İş Sayısı
28 Gerçekleşmiş Proje	476,35	827,50	40.964	2.388
21 İnşaat halindeki proje	812,50	1.731,30	30.000	2.577
36 Teknik planlama aşamasında	814,30	1.280,70	20.000	3.000
TOPLAM	2.103,15	3.839,50	90.964	7.965

(Kaynak: Bir bölümü, *Statistischer Zwischenbericht zur Situation Türkischer Arbeitnehmgesellschaften*, 1976'dan alınmıştır)

DM kadar tasarrufu da Türkiye'ye gönderdikleri göz önüne alınırsa, senede 2,5 milyar DM, yani 30 milyar TL civarında bir birikim söz konusu olmaktadır. Oysa, bu tasarruflardan Türkiye'de yatırıma yöneltilen miktar 17 yıldan beri ancak 2 milyar'a ulaşmıştır ki, bu, bir yıllık tasarrufun yüzde 7'sini bile bulmamaktadır.

Yine Tablo'nun incelenmesi, 40,964 işçinin katılmasıyla kurulup üretime geçen 28 fabrikanın sadece 2.388 kişiye iş sağlayabildiğini göstermektedir. Toplam 90.000 işçinin kurduğu 85 şirketin hepsinin sağlayabileceği iş sayısı ise 7.963 olarak hesaplanmaktadır ki, işçi şirketlerinin işsizliğin büyümesini önlemeye katkıda bulunmasını, yurda dönüş yapacak işçilere iş sahası açmasını beklemek bu tempoyla bir hayaldir.

Bu gerçek, özellikle yurt dışındaki işçilerin yatırımları düşünülerek ortaya atılan "halk sektörü" ütopyasının da çıkmazını göstermektedir. Zi-

ra, mevcut bağımlı kapitalist düzende, ülkenin ve halkın çıkarlarından yana merkezi bir planlamaya tabi olmadıkça, bu şirketlerin, yurt dışındaki işçilerin ilgisini çekecek bir verimlilik düzeyine ulaşması mümkün değildir. Nitekim, üretime geçen 28 şirketten ancak 4'ünün kâra geçebilmiş olması, bu çekicilik unsurunun olmadığını göstermektedir. İşçi dövizini girdilerinin düşmekte olması da bu tesbiti doğrulamaktadır.

Bununla beraber, Avrupa kapitalistleri, işçi şirketleri olayını kendi açılarından değerlendirmek üzere, son yıllarda benimsedikleri stratejiye uygun bazı girişimler içindedirler.

1973'te yoğunlaşan bunalımdan sonra, Avrupa kapitalistleri, yeni bir yatırım ve istihdam stratejisi benimsemişlerdir. Bu, Türkiye gibi geri ülkelerden işçi getirip kendi işçilerinin ücretlerini kendine yakın ücretler vermek ve sosyal harcamalarda bulunmak yerine, bu işçilerin kendi ülkelerinde ve o ülkenin ücret seviyelerine göre daha yoğun sömürmelerini sağlamak üzere o ülkelerde yatırıma yönelmek.

Bu stratejinin uygulanmasında Avrupa kapitalistleri, kendi sermayelerinin işçi gönderen ülkelere kaydırılmasının yanısıra, yirmi yıldır çalıştırmakta oldukları göçmen işçilerin tasarruflarını o ülkelere "sermaye" olarak sokma hesabı içindedirler.

Bu tasarrufların "Avrupa kapitalistlerinin Ortadoğu pazarına egemen olmasını sağlayacak" alanlara yatırılması koşuluyla, Federal Almanya, Hollanda, Fransa gibi ülkeler, işçi şirketlerine bazı kolaylıklar ve kredi olanakları sağlama vaadinde bulunmaktadırlar.

"...Bunların kuracakları iş ve açacakları dükkanlar, yabancı sermayenin yapacağı üretim için, en küçük işletmelere kadar dağılan hazır bir marketing örgütü işlevini üstlenebilecektir. Türkiye'yi ziyaret eden Alman sanayici ve işadamı grubunun

37) Ali Sait Yüksel, "Dış Tasarruflar ve Halk Şirketleri", *Cumhuriyet*, 8 Mart 1977.

başkanı Dr. Sohl'un, gezi dönüşüne yakın yaptığı basın toplantısında -incelemeleri sırasında kendilerine telaffuz edilen bir sürü rakam içinden- hemen sadece Türkiye'nin 1995 yılında 96 milyonluk pazar potansiyeli oluşturacağını hatırladığını tutmuş olması elbette bir rastlantı değildir."(38)

Bunu yaparken, Alman kapitalistlerinin iki hesabı daha vardır:

Birincisi, esasen sayısını düşürmeğe çalıştıkları Türkiyeli işçilerden tasarruf sahibi olanların bu yoldan ülkelerine dönmeye teşvik etmek;

İkincisi, Türkiye'ye Alman teknolojisine ve standartlarına göre yatırım yapılmasını sağlayarak Alman donatım ve gereçlerinin Türkiye'ye daha çok girmesini sağlamak.

Nitekim, Frankfurter Rundschau Gazetesi, işçi şirketleriyle ilgili bir incelemesinde, bir şirketin yöneticisinin şu açıklamasını yansıtmıştır:

"Alman Hükümeti, şirketimizin bir proje araştırmasına yardım için 50.000 DM katkıda bulundu. Buna karşılık biz, Federal Almanya'dan 2.700.000 DM değerinde makine satınaldık."(39)

Başbakan Ecevit de, 1978 Mayıs'ında yaptığı Brüksel seyahatinde, Avrupa sermayesinin yeni stratejisine uygun öneriler ve vaadlerde bulunmuştur.

Türkiye'nin Avrupa teknolojisi ile petrol üreten Ortadoğu ülkelerinin sermayesi arasında bir köprü durumunda bulunduğunu, bu ikisi arasında kurulacak bir sermayeler ittifakının Türkiye'nin ucuz hammadde ve insangücü kaynaklarını kullanarak verimli üretim yapabileceğini ve yine Türkiye'yi sıçrama tahtası olarak kullanarak ürünlerini Orta Doğu'da pazarlayabileceğini AET yöneticilerine ısrarla anlatmaya çalışmıştır.

Yine bu strateji çerçevesinde, Ecevit, Türkiye'ye yatırım yapılması şartıyla, Türkiyeli göçmen

işçilerin AET ülkelerinde serbest dolaşımı istediğinden vazgeçileceğini de müjdelemiştir.

Avrupa'da bulunduğu sırada Başbakan Ecevit bir adım daha atarak, serbest dolaşımları konusunda Avrupa kapitalistlerine ödün verdiği Türkiyeli işçilerden, biriktirdikleri dövizleri, Avrupa kapitalizminin yeni yatırım stratejisi çerçevesi içinde Türkiye'ye sermaye olarak kaydirmalarını istemiştir (40). İşçi dövizlerinin Türkiye'ye çekilmesi için Ecevit Hükümeti bu arada şu teşvik tedbirlerini de açıklamıştır:

1. İktisadi devlet kuruluşlarında yurt dışındaki işçilere hisse verilmesi,

2. Yapı kooperatiflerinde döviz karşılığı göçmen işçilere öncelik tanınması,

3. Türkiye'de yapılan motorlu araçların satımında, yurt dışındaki işçilere, bedelini dövizle ödedikleri takdirde, öncelik tanınması.

Daha önceki hükümetler tarafından tanınmış bulunan "dövizle çevrilebilir mevduat - DÇM" hesaplarına ve vadeli döviz hesaplarına kur garantisi, bu hesap sahiplerine ve sermayesinin üçte ikisi yurt dışındaki işçiler tarafından sağlanmış şirketlere bedelsiz ithal hakkı gibi teşvik tedbirleri de hâlâ yürürlüktedir.

Tüm bunlar Alman bankalarında yattığı söylenen 20 milyar DM'lık işçi tasarruflarını kısırdatıp Türkiye'ye yöneltebilmek içindir.

GÖÇMEN İŞÇİ, "TEFECİ" DEĞİL, EMERÇİDİR

Bunu yaparken, sosyal-demokrat ağırlıklı hükümet de dahil, gelmiş geçmiş tüm hükümetler, yurt dışında çalışmakta olan göçmen işçileri birer "emekçi" olarak değil, kirli çıkınındaki beşbirlikleri cazip vaadlerle çekilebilecek "tefeciler" ve "döviz makineleri" olarak görmüşlerdir.

40) *Info - Türk Bülteni*, Mayıs 1978, s.3.

38) a.g.y.

39) *Info - Türk Bülteni*, Nisan 1978, s.7.

Herşeyden önce iki kere ikinin dört ettiği gibi net bir hesap yapmak gerekir.

Alman bankalarında yattığı söylenen 20 milyar DM'in içinde, Türkiyeli işçilerin yoğun bulunduğu yerlerde her türlü ticari faaliyet yürüten tüccar ve esnaf takımının "işçi tasarrufu" gibi bankalara açtırdıkları kabarcık hesaplar da vardır. O bakımdan gerçek işçi tasarrufu belki 20 milyar DM'i bile bulmamaktadır.

Bir an için bunların hepsinin işçi tasarrufu olduğunu varsaysak bile, 20 milyar mark Avrupadaki 1 milyon işçi arasında paylaşıldığında kişi başına düşen miktar 20.000 DM kadardır.

Avrupa'ya geliş tarihlerine ve çalışma sürelerine, aile fertlerinin sayısına, aldıkları ücretlere, Türkiye'den gelirken girdikleri harç borcun seviyesine göre bu tasarruf miktarları işçiden işçiye de değişmektedir. İçlerinde 20.000 DM'in üstünde tasarrufta bulunmuş olanı da vardır, ama çoğunluğu on yıldır gurbet ellerinde en ağır işlerde sömürüldüğü halde bunun çok altında tasarruf edebilmiştir, hattâ hiç tasarrufu olmayanı da hi vardır.

Nasıl tasarruf etsin ki, Avrupa'daki emekçiler arasında en ağır ve pis işlerde çalıştıkları halde en düşük ücret alanlar onlardır.

Her yıl memleket hasretini gidermek veya geride kalan bazı özel sorunlarını halletmek için Türkiye'ye bir gidiş gelişi, hele bu ailesiyle beraber olursa, en az iki üç aylık gelirini silip süpürmektedir.

Bütün bunlara rağmen eğer tasarrufta bulunabilmişse, ki bu büyük çoğunlukla, yukarıda belirtildiği gibi normal olarak 5 ila 10.000 DM arasında değişir ve çoğunca hazır çorba içip salatalıklıkarnını bastırmak bahasına biriktirilmiştir, bu tasarruf, göçmen işçinin hayattaki tek güvencesidir.

İşte sosyal-demokratların Türkiye'de kapitalist

düzeni bunalımdan kurtarmak için hayat suyu gibi peşinde koştukları, kıpırdatmaya, Türkiye'ye yöneltmeye çalıştıkları "işçi dövizini" gerçekte budur.

Şu halde, bu bir milyonluk kitlenin de sorumluluğunu taşıyan cumhuriyet hükümetlerinin, "işçi dövizini" üzerine hesaplardan önce, "işçinin kendisinin sorunları" nı ayrıntılı olarak ele alması, çözümyolları bulması gerekirdi.

TÜRKİYELİ İŞÇİLERİN NİTELİKSEL DEĞİŞİMİ

Avrupa'da bulunan Türkiyeli işçilere, dışarıdan gelen diğer işçiler gibi, zaman zaman ve yer yer değişen sıfatlar verilegelmiştir: "Konuk işçi", "yabancı işçi", "göçmen işçi". vs.

"Gastarbeiter" (konuk işçi) deyimi, Almanya'daki bir zihniyeti de ortaya koymaktadır. Göçmen işçilere "konuk işçi" denilmek suretiyle, kamuoyunda bu işçi getirtiminin geçici olduğu kanısı yaratılmak istenmiştir. Bu deyim, ayrıca, Nazi rejimi döneminde Almanya'da yabancı işçilerin esir kamplarında zorla çalıştırılmış olmasının utancını ortadan kaldırmak için de kullanılmıştır. (41)

"Federal Almanya, yabancı işçi gruplarını yoğun biçimde istihdam etmeğe başladığı 1960-70 arasındaki ilk dönemde daha çok geçici, ekonomik konjonktüre bağlı bir istihdama yer verecek emek politikası gütmüştür. Bu nedendir ki, zaman zaman Bundestag'ta konuk işçilere hangi şartlar altında vatandaşlık verilebileceği sorusuna karşı, devrin sorumlu bakanları, her defasında, 'Federal Almanya bir muhaceret ülkesi değildir, gelen işçiler sadece konuklarımızdır,' tarzında kestirme bir cevap vermişlerdir.

"Kısaca 'rotasyon' (sınırlı çalışma) kavramı ile tanımlanan bu politikanın asıl amacı, yoğun bir

41) Encounter Dergisi'nden alıntı, Yeni Ortam, 20 Kasım 1973.

genişleme ve yayılma hareketine girişen Alman ekonomisine bir çeşit yedek işçi ordusu kazandırmak ve bunları başgösterecek herhangi bir ekonomik buhran durumunda -aile fertlerinin esasen anayurtta kaldıkları gerçeğini de hesaplamak suretiyle-, büzülen iş piyasasından süratle çıkarabilmeyi sağlamaktır."(42)

Nitekim, 1973 yılında kapitalist ekonomide bunalım şiddetlenince, "konuk işçi"lerin konukluklarına derhal son verilerek bunlar ya sınır dışı edilmişler yada işsizlik ve diğer ekonomik baskılar nedeniyle çalıştıkları ülkeleri terketmek zorunda bırakılmışlardır.

1976 sonu istatistiklerine göre, Almanya'da işsizlik nedeniyle Türkiye'ye kesin dönüş yapan Türkiyeli işçi sayısı, iki yıllık dönem içinde 107.000'e ulaşmıştır. Bu sayının, işçilerin aileleriyle birlikte alınması halinde, 300.000'i bulduğu tahmin edilmektedir. İki yıl içinde Almanya'yı terketmek zorunda kalan toplam göçmen işçi sayısı ise 400.000'dir.

Ancak, 100 bin'den fazlasının Türkiye'ye kesin dönüş yapmış olmasına karşılık, Türkiyeli işçilerin büyük çoğunluğu hâlâ Almanya'dadır. Bonn Büyükelçiliği Çalışma Müşavirliği, 1977 sonunda Almanya'da 50 işkolunda 522.700 Türkiyeli işçi bulunduğunu açıklamıştır. Aynı dönemde Almanya'daki işsiz Türkiyeli işçilerin sayısının 29.462 olduğu göz önüne alınırsa, bu ülkede hâlâ yarım milyon Türkiyeli işçinin çalıştırıldığı ortaya çıkmaktadır. Şu halde yoğun bunalıma rağmen, Türkiyeli işçiler, Alman ekonomisi için hâlâ gereklidir ve bu nedenle artık "konuk işçi" durumundan çıkıp, Alman işçi sınıfının Türkiye kökenli mensupları olmuşlar, yerleşik bir statüye geçmişlerdir.

Ne var ki, bu işçiler, artık ilk geldikleri

42) N. Abadan, "Konuk İşçi mi, Göçmen İşçi mi?", *Milliyet Avrupa Baskısı*, 20 Ocak 1973.

günlerin "ağzına vurup lokması alınacak" itaatkâr köleleri değildir.

Evet, Federâl Almanya'ya gelen yabancı işçiler arasında, gerek çok sefil yaşam koşullarından çıktıkları ve Avrupa ülkelerindeki kazanç seviyelerini, ne kadar düşük olursa olsun, görece olarak tatmin edici buldukları için, gerekse örgütlü mücadele deney ve göreneğinden yoksun bulduklarından ötürü, Türkiyeli işçiler, başlangıçta Avrupa kapitalistleri için "en tercih edilenler" olmuşlardır.

Örneğin, 1964 yılında yapılan bir araştırmada, "Türk işçilerinin amirleri hakkındaki kanaatleri" bölümünce kendilerine soru yöneltilen Türkiyeli işçilerin yüzde 81,2'si üstlerini ve işverenlerini "hak yemez, bilgili, işçileri korur... Türk işçisine özel itina gösterir... Üstün insan..." diye nitelerken, sadece yüzde 12,4'ü "Türk işçisine kötü davranıyor, hak arayınca Türkiye'ye gidin, diyor... İltimasçı, sert..." şeklinde tanımlamaktaydılar.(43)

Ama yıllar geçtikçe Türkiyeli işçiler de, sömürüyü bizzat yaşamışlar, Türkiye'dekine göre nispeten daha iyi olan koşullarının içinde yaşadıkları toplumun yerli kesimininkine göre daha ağır olduğunu farketmişler, ırk ayırımını, yabancı düşmanlığını görmüşler, onurlarıyla oynandığını acı deneyleriyle anlamışlar, böylece sosyal mücadelede bilinç ve olgunluk kazanmışlardır.

Bu bilinçlenme ve mücadele kararlılığı, Türkiyeli işçilerin yoğun buldukları işyerlerinde ve semtlerde daha hızlı olmuştur. Nitekim, Türkiyeli işçilerin en yoğun çalıştığı işyerlerinden Siemens'te Türkiyeli kadınların kendiliğinden ağır çalışma koşullarına karşı direnişe geçmeleri, 14 bin kadar Türkiyeli çalıştıran Ford'ta yine Türkiyeli işçilerin Almanya'da son yıllardaki en büyük

43) N. Abadan, *Batı Almanya'daki Türk İşçileri ve Sorunları*, Ankara, 1964, s.139.

vahşi grevin başını çekmeleri bunu kanıtlamaktadır.

"Köln'deki Ford bandları, Türkiye'den işçi getirilişinden sonra 1965'te hızlandırılmıştı. Bu yeni hız, yer yer insanın fizik gücünü aşmaktaydı. Bandlarda çalışanların yüzde 90'ı Türkler'di. Spiegel Dergisi'nin belirttiği gibi(44), onlar da get-to biçimli izolasyonlarının farkına varmışlar, Alman arkadaşlarının yapmak istemedikleri bir takım işlere yerleştirilen terbiye edilmiş maymunlar olarak kendilerine düşen rolleri anlamışlar ve git-tiğe artan oranda Alman İş Hukuku'nun kendilerine tanıdığı olanaklardan yararlanmasını öğrenmişlerdi. Yoksunluklara ve itaata alışkın Anadolu insanını Köln'de eyleme yöneltten durum, Ford'taki özel çalışma koşullarıyla da yakından ilgiliydi. Bir İtalyan, bizim için parası bile o kadar önemli değil, fakat işyeri daha insancıl bir düzene konmalıdır. İçimizden biri tuvalete koşma zorunda kalsa bir düzine kişiden izin istemek zorunda bırakılıyor. İnsanın bu durumda bazen hırsından demiri kemiresi geliyor, diyordu. İzinden geç dönen 500'ü aşkın işçinin toptan işten atılması üzerine iki gün içinde greve geçen Türk işçi sayısı 8 bin'i buldu ve Ford bandları durdu."(45)

Bu vahşi grevlerin bir başka çarpıcı örneği, Belçika'daki Türkiyeli maden işçilerinin 1977 Mart'ında başını çektikleri Zolder greviydi. Zolder grevinin asıl nedeni, özellikle yabancıları hedef alan kontrol ve baskı uygulamalarıydı. Kaçak işçilerin durumlarının düzeltilmesinden bu yana bu uygulamalar daha da ağırlaştırılmıştı. Bu ortamda, işyerinin doktoru, madenci bir Türk işçisine, tam iyileşmeden işbaşı yaptırmış, bu yüzden işçi ölmüştü. Bu olay, benzeri birçok olaylardan sadece

44) Ali Sait Yüksel, "Yurt dışındaki tedirgin Türkler", *Cumhuriyet*, 13 Aralık 1973.

45) a.g.y.

biriydi, ama artık Türk işçilerinin canına tak etmişti. Grevin ardında, işçilerin içinde buldukları duruma karşı gerçek bir başkaldırı yatıyordu. Bir sendika permenanı şöyle diyordu: 'Herşeye karşı grev yapıyorlar. Bu grev biçiminde yürütülen bir ayaklanmadır. Patronuyla, jandarmasıyla, doktoruyla, tercümanıya herkesi karşısında bulunca bıçak kemiğe dayanmış...' (46)

BİLİNÇLENEN TÜRKİYELİ İŞÇİLERE BASKILAR

Köln grevi üzerine ünlü Springer basınının Bild gazetesi şu manşeti atmıştı: "Bunlar artık misafir olamazlar... İlk kez güvenlik personelimiz de, bir kaç yüz yabancıнын dev Alman sanayi tesislerini nasıl durdurabildiğinin tatbiki dersini aldılar. Bu, gelecek için ders olmalıdır!"(47)

Aslında, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Avrupa kapitalistlerinin hâlâ milyonlarca yabancı işçiye ihtiyaçları vardır. Çünkü yerli nüfusun çalışmaya tenezzül etmediği ağır, pis, yıpratıcı işlerde ancak onlar çalışmaktadır.

Ancak, yabancı işçilerin, belli bir tehdit ve baskı altında tutulması gerekmektedir. Bunun için, yabancı işçinin "yerleşik" duruma geçmesini önlemek, sürekli "konuk" statüsünün endişe ve tedirginliği içinde bulunarak başkaldırmamasını sağlamak üzere çeşitli yasal, ekonomik ve sosyal baskı önlemleri "demoklesin kılıcı" gibi göçmen işçinin başı üzerinde durmakta, ekonomik bunalım dönemlerinde de bu işçilerin ihtiyaç kalmayan kadarını sınırdışı etmek üzere hunharca uygulanmaktadır.

1) Hukuki açıdan:

Türkiye'den Avrupa'ya kitlesel işçi göçü, 1963

46) "Les Lüttes des Travailleurs Immigrés", Comité de Liaison des Centres de Formation Immigrée de l'Agglomération de Bruxelles, 1977.

47) A.S.Yüksel, a.g.y.

yılında Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında imzalanan Ankara Anlaşması çerçevesi içinde ve yine aynı dönemde çeşitli Avrupa ülkeleriyle imzalanan anlaşmalara göre biçimlendirilmiştir.

Gerek Ankara Anlaşması, gerekse ikili anlaşmalar, Avrupa kapitalistlerine satılan Türkiyeli işçiler için herhangi bir yasal garanti sağlamaktan uzaktır. Hepsinde, Türkiyeli işçilere, gittikleri ülkelerin yerli işçilerininkine ve hatta diğer yabancı işçilerininkine eşit haklar tanımaktan çok uzak bir "rotasyon" anlayışı egemendir. Bu anlayışa uygun olarak, ikili anlaşmalarda:

- Türkiyeli işçileri işverenlerin dileğine uygun olarak süratle işe başlatma yada gereğinde işten çıkarmayı sağlayan ve oturmaya izne bağlayan sert bir Yabancılar Kanunu uygulaması,

- Kurumlar aracılığıyla hazırlanan iş sözleşmelerinde Türkiyeli işçilerin temelli olarak yerleşmesini önleyecek hükümler konulması,

- Türkiyeli işçilerin yerli nüfusa kaynaşması önlenerek onların bir nevi getto'larda barındırılması,

- Çalışmaları ve yaşamları sırasında karşılaştıkları güçlükleri yenme konusunda Türkiyeli işçilerin daha çok ulusal temsilcileri yada yardımcı sosyal hizmet kurumlarının sağlayabildiği, çoğunca da hiç sağlamadığı yetersiz hukuki koruma sistemleriyle başbaşa bırakılması, öngörülmüştür.

Bu mekanizmanın somut işleyişini göstermek için Belçika'daki oturma ve çalışma izni mevzuatını örnek olarak incelemekte yarar vardır:

Belçika'ya Türkiye'den gelen bir işçinin çalışabilmesi için, herşeyden önce bir patron tarafından talep edilmesi gerekir. İş ve İşçi Bulma Kurumu kanalıyla yapılan bu isteğe göre, Belçika'ya gelen bir işçiye Çalışma Bakanlığı tarafından sadece bir yıl için geçerli olan bir B permisi ve Yabancılar

Polisi tarafından da duruma göre üç aylık veya bir yıllık bir oturma izni verilir. Bir yıl içinde yabancı işçinin, kendisini getiren işyerinin dışına da bir işyerine geçmesi olanağı yoktur. Adeta bir yıl süreyle belli bir patrona köle gibi satılmıştır. Üstelik, oturma iznini yenileyebilmesi tamamen Yabancılar Polisi'nin takdirine bağlı olduğu için, tavırlarında dikkatli olmak, özellikle de haksız uygulamalara isyan etmemek, herhangi bir direnişe kalkışmamak veya katılmamak zorundadır. Aksi takdirde, Yabancılar Polisi, "kamu güvenliğini sarsıcı hareketlerde bulunduğu" gerekçesiyle yabancı işçiyi tuttuğu gibi sınır dışı edebilir.

Bir yıl aynı patronla çalıştıktan sonra Türkiyeli işçiye, yeni bir B permisi verilir. Bunun da süresi bir yıldır. Ancak bu kez aynı işkolunda işyeri değiştirebilir, fakat başka bir işkoluna geçemez. Ayrıca bu perminin verilmesi de, kendisinin bir patron tarafından resmen istenmesine bağlıdır.

Eğer işçi evliyse iki yıl, bekarsa üç yılın sonunda kendisine sınırsız çalışma hakkı tanıyan bir A permisi verilir. Ancak bu A permisini alabilmek için de Yabancılar Polisi'nin onayının alınması gerekir.

Türkiyeli bir işçinin resmi makamlar önünde belirli bir yasal güvence kazanabilmesi için, A permisine sahip olup Belçika'da beş yıldan fazla çalışmış olması ve sarı renkli 5 yıllık kimlik kartı elde edebilmiş olması gerekir. Ancak bunalmış dönemleri bahane edilerek bu olanak da sınırlandırmakta, bu koşulları yerine getirdiği halde Türkiyeli işçilere Yabancılar Polisi'nin kontrolünü sürdürmesini sağlayan birer yıllık oturma izni verilmeğe devam edilmektedir.

Buna karşılık, Belçika'da olduğu gibi, Almanya'da da, uzun süre bu ülkelerde kaldıktan sonra mevcut düzen için tehlike teşkil etmeyeceğine kanaat getirilen Türkiyeli işçilere, sınırsız oturma hakkı, hatta vatandaşlık değiştirme hakkı dahi

tanınmaktadır. Bundan amaç, işgücü olarak vazgeçilemez durumda olan yabancı işçiye, "konuk" statüsü yerine "yerleşik işçi" statüsü tanınması, hatta kendisinin ve çocuklarının buldukları topluma assimile edilmesidir.

2) Ekonomik açıdan:

Türkiyeli işçiye uygulanan baskı ve ayırımın en önemli göstergesi, ona, aynı işi yapan yerli işçilere göre daha düşük ücret ödenmekte olmasıdır.

Esasen Yabancı işçiler, genel olarak, yerli işçilerin rağbet etmediği ağır, pis, tehlikeli ve ücreti düşük işlerde çalıştırılmaktadır. 1970 yılında "Almanya'da yabancı işçinin genel istihdamdaki payı yüzde 9 olduğu halde; işi ağır, ücreti az, yada kirli çalışmayı gerektiren işkollarındaki yabancı işçi oranının bu ortalamanın üstüne çıktığı görülmüştür. Nitekim yabancı işçilerin istihdam payları lastik, plastik ve asbest imalatında yüzde 18,4, taş, toprak ve kiremit sanayiinde yüzde 16,1, inşaat dalında yüzde 17,5, metal dö-küm ve imalatında yüzde 14, deri, tekstil ve giyim sanayiinde yüzde 13,6, genel olarak imalat sanayiinde yüzde 11,9 ve kömür ocaklarında yüzde 9,3 ile ortalamanın üstündedir. Yabancıların hizmet sektörü istihdamındaki ortalama payları yüzde 3,6'dan ibaret iken, lokanta hizmet ve garsonluğunda bu oran yüzde 14,8'e çıkmaktadır.(48)

1970'de Türkiyeli işçilerin Almanya'da işkollarına göre çalıştıkları alanların dağılımı şöyledir:(49)

Demir ve metal sanayii	% 44,5
Diğer metal sanayii (inşaat malzemesi dahil)	% 17,-

48) BfA, *Auslaendische Arbeitnehmer*, 1970, s.9

49) A.g.e. - İİBK, *Araştırma*, 1971, Tablo 7.

(Zikreden: A.S.Yüksel, *Cumhuriyet*, 22/9/1972)

Ticaret ve hizmet sektörü	% 6,2
İnşaat sektörü	% 15,2
Tekstil ve giyim sanayii	% 9,7

Genellikle oturdukları yerlerle işyerleri birbirinden uzak olduğu için bir Türkiyeli işçinin işyerine gidip gelmesi, işi bitirdikten sonra yaptığı ağır ve pis işin kirlerini üzerinden atabilmesi için 3-5 saat daha kaybetmesi kaçınılmaz olmakta, 11-13 saat çalışma karşılığında Türkiyeli işçinin eline yerli işçiden daha az para geçmektedir.

Belçika'da 1974 yılında yapılan bir anketin ortaya koyduğuna göre, aynı işte çalışan çeşitli kategorilerdeki işçilere şu farklı ücret ödemeleri yapılmaktadır:(50)

Belçikalı erkek işçi	100
Yabancı erkek işçi	83
Belçikalı kadın işçi	69
Yabancı kadın işçi	62

Bunalım dönemlerinde işsiz kalan Türkiyeli işçiler, yeni bir takım sorunlarla karşı karşıya bırakılmaktadırlar. İşsizlik Sigortası yasasına göre Almanya'da 21 hafta çalışmış olan herkes işsizlik parası almaya hak kazanmaktadır. Son brüt gelirinin yüzde 67'si olarak hesaplanan işsizlik parası bir yıl süreyle ödenmektedir. Ancak özellikle Türkiyeli işçilere bu hak tam olarak verilmemektedir.

Uygulamada, Türkiyeli işçiye, işsizlik parası bağlandıktan sonra yeni bir iş bulunduğu yolunda bir bildirim yollanmaktadır. Bildirimde işçiye bir işyerinde iş bulunduğu kaydedilmektedir. Ancak, yeni bulunan işte ücret, diğer işle kıyaslanamayacak kadar düşüktür. Türkiyeli işçi bu durumda ya işi kabullenip daha fazla sömürülmekte yada bekle-

50) "Marché du Travail et l'Immigration", Comité de Liaison des Centres de Formations Immigrées de l'Agglomération de Bruxelles, 1977.

meyi tercih etmektedir. Ancak bu türden üç iş ola-nağı bulunan Türkiyeli işçi, işleri kabul etmediği takdirde, işsizlik parasından yoksun bırakılmakta ve sınır dışı edilmektedir.(51)

3. Sosyal açıdan:

Bir insanın, dünyanın neresinde olursa olsun, eşi ve çocuklarıyla birlikte yaşaması en doğal hakkıdır. Ancak, kapitalist Avrupa ülkelerinde köle işlemleri gören Türkiyeli işçilere bu konuda "aile birliği"ni parçalayıcı tedbirler uygulanmaktadır.

Esasen ikili anlaşmalarda, işgücüne ihtiyaç olduğu dönemlerde bile, eşlerin getirilmesi, bir takım koşullara bağlı kılınmış bulunuyordu. Bunalm döneminde ise, Avrupa'da yalnız yaşayan Türkiyeli işçilerin eşlerini ve çocuklarını getirtmeleri konusunda yeni engeller konulmuştur. Örneğin Fransa, yabancı işçilerin 1 Ekim 1977 tarihinden itibaren ailelerini getirme isteklerinin kesinlikle kabul edilmeyeceğini açıklamıştır. Belçika'da ise önceleri bir yabancı işçinin kendi memleketinde bulunan çocuklarını yanına getirtmesi halinde derhal A permis'i verilirken, yeni bir yasayla bu hak, Belçika'da en az üç yıl sürekli çalışmış veya beş yıl sürekli oturmuş çocuklara tanınmış, diğerleri Türkiye'de ana ve babalarından ayrı yaşamağa mahkum edilmiştir. Üstelik, bir başka kararla da, işçinin yanında bulunmayan çocuğuna ödenen çocuk parası, yanında bulunan çocuğa ödenene göre düşürülmüştür.

Bir başka sosyal baskı da, Almanya, Hollanda, Belçika gibi ülkelerde, oturma iznini uzatmak isteyen veya ailesini yanına getirtmek isteyen bir işçinin, insanca yaşanabilecek bir evde oturduğunu ispatlaması zorunluluğudur.

Oysa, özellikle Türkiyeli işçilere, değil insanca yaşayabilecek bir ev, başını sokabileceği savaş

51) Cumhuriyet, 5 Ocak 1977.

kalıntısı evler dahi verilmemekte, verilse bile a-teş bahasına kiralanmaktadır. Almanya'nın NRW eyaletinde yapılan resmi araştırma sonuçlarına göre, yabancıların oturdukları evlerin yüzde 35'inde mutfak, yüzde 68'inde tuvalet, yüzde 84'ünde banyo yoktur. Yerli halkın oturduğu evlerin ortalama büyüklüğü 60,1 metrekare iken, yabancı emekçilerin oturdukları evlerde bu rakam 38 metrekareye düşmektedir. Yabancı ailelerin yüzde 85'i eski evlerde, bunlar içinde yüzde 20'si bodrum, baraka, çatı katı veya gecekondularda barınmaktadırlar. Buna karşılık, yabancı işçilerin ödedikleri kira, yerlilerin ödedikleri kiradan metrekare başına yüzde 31 daha yüksektir.

Bu koşullarda, işçilerin ailelerini yanlarına getirebilmeleri mümkün değildir. Şu gerçek dahi, "aile"yi kutsal saydığını söyleyen kapitalizmin gerçek çehresini ortaya koymaktadır.

Sağlık ve iş güvenliği açısından da, Türkiyeli işçiler insanlık dışı koşullar içinde yaşamaktadır. Uluslararası Çalışma Bürosu'nun Yugoslavya'da düzenlediği "Uluslararası İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği" Konferansı'nda, Federal Almanya'da çalışan her 1000 Türkiyeli işçiden 235'inin hafif, orta veya ağır iş kazası geçirdiği açıklanmıştır. Oysa bu oran Alman işçileri arasında binde 80'i geçmemektedir.

Esasen, Türkiye'deki beslenme ve yetiştirme koşullarının sağlığa aykırı olmasından ötürü zayıf bünyeli olarak gelişen Anadolu insanı, gurbette başka unsurların da etkisiyle genç yaşta çökmekte, deva bulmaz hastalıklara yakalanmaktadır. 1977 yılında Almanya'da toplanan Türkiyeli İşçiler Kurultayı'na sunulan raporda da açıklandığı gibi, 1968-73 yılları arasında Türkiyeli işçiler arasındaki ölüm sayısı 5260'tır. Ölümünün yarısı, iş kazaları, cinayet, intihar vb. nedenlerden ileri gelmiştir.

Türkiye'de sıkı sıkıya sağlık kontrolundan geç-

tikten sonra sağlam olarak Almanya'ya gelen Türkiyeli işçilerin erken yaşta ölmelerinin diğer nedenleri ise şunlardır:

- Anayurdundan, çevresinden, ailesinden kopmuş olmanın getirdiği bunalımlar,
- Yabancı işçi olarak en ağır ve pis işlerde çalıştırılmaları ve sağlık açısından zararlı get-to'larda yaşamak zorunda bırakılmaları,
- Buldukları ülkenin sağlık servislerinden yararlanmak için yeterli görgü ve dil bilgisine sahip olmamaları ve bu ülkelerin de kendilerine bu konuda hiçbir olanak sağlamaları,
- Sık sık hastaneye başvuran veya istirahat alan bir yabancı işçinin çalışma izninin kaldırılacağı ve ülkesine geri gönderileceği endişesi.

Bu farklı yetiştirme ve yaşama koşulları, Avrupa'daki Türkiyeli işçilerin ileri yaşlarda en önemli güvencesini teşkil etmesi gereken "emeklilik hakkı"nın da, kağıt üstünde kalmasına neden olmaktadır.

Avrupa'daki sosyal mevzuata göre, erkekler 65, kadınlar ise 60 yaşını doldurdukları takdirde emekli olabilmektedirler. Normal insan ömrünün oldukça uzun olduğu bu ülkelerin insanları için böyle bir limit normal görünebilir. Ancak, normal insan ömrünün, özellikle geri kalmış bölgelerden gelenler için 50 civarında bulunduğu Türkiye insanı açısından bu emeklilik hakkı, hiçbir zaman yararlanılamayacak bir yasak meyva'dır. Oysa, tüm diğer işçiler gibi, Türkiye'li işçiler de, Avrupa sigorta kurumlarına emeklilik primi ödemektedirler.

Ecevit Hükümeti iş başına geldikten sonra, yurt dışındaki işçilerin emeklilik sorununu çözmek için bir yasa çıkartmış, kendilerine "çifte emeklilik" hakkı tanıdığını ileri sürerek yoğun bir propandaya girişmiştir.

Ne var ki, bu yasaya göre, yurt dışındaki işçi Türkiye'ye dönüşünde emekli olabilmek için, yurt dışında ödediği emeklilik primlerinden ayrı bir

kez daha emeklilik primi ödemek zorunda bırakılmakta, üstelik patron primleri de işçiye ödetilmektedir.

Daha önceki bölümlerde belirttiğimiz gibi en tasarruflu olanı dahi 5 ila 10 bin DM biriktirebilen göçmen işçi, Türkiye'de emeklilik hakkı kazanabilmek için Sosyal Sigortalar Kurumu'na bu miktarın iki misline yakın prim toplamını döviz olarak ödemek zorunda bırakılmaktadır.(52) Böylece, yurt dışındaki Türkiyeli işçi, "çifte emeklilik" değil, "çifte soygun"la karşı karşıya bırakılmaktadır.

Yılın onbir ayı en ağır sömürü koşullarında çalışan Türkiyeli işçilerin, bir aylık izinlerini insanca değerlendirme olanakları da esirgenmektedir.

Gelir seviyeleri ve sosyal uyum olanaksızlığı nedeniyle, Türkiyeli göçmen işçilerin, yerli halkın dinlendiği ve tatili geçirdiği yerlere gidebilmesi olanaksızdır.

Esasen aylarca süren özlemden sonra Türkiyeli işçi, bir aylık iznini anayurduna giderek değerlendirmek sabırsızlığı içindedir. Ancak, ne buldukları ülkelerin hükümetleri, ne de Türkiye hükümeti, bu tatilden azami şekilde yararlanmalarını konusunda göçmen işçiye kolaylık sağlamış değildir.

Daha yola çıkarken, göçmen işçi, zamanında geri dönmezse işinden atılma endişesi içindedir. İzne gidip gelebilmek için şart koşulmuş vize, izin, vs. formaliteler, daha yola çıkmadan işçinin sınırlarını harap etmektedir. Türkiye sınır kapılarında gümrükçülerin sadıstçe muameleleri, rüşvet, yolsuzluk, göçmen işçiyi kendi yurduna geldiğine pişman etmektedir. Gümrüklerdeki keşmekeş yüzünden sınırda kilometrelerce kuyruk yaparak saatlerce uykusuz, yorgun bekleme zorunluluğu da, Türkiye'ye

giren göçmen işçilerin sık sık trafik kazasına uğramalarının ana nedenidir.

4. Kültürel ve eğitsel açıdan:

Türkiyeli işçi, Avrupalı kapitaliste tamamen kaba işgücü olarak satılmıştır. Onun insan olarak yetişmesini, mesleki eğitim kazanmasını sağlayacak hiçbir tedbir şart koşulmamıştır. Bulunduğu ülkenin dilini öğrenebilmesini sağlayacak hiçbir olanak sağlanmamıştır. Bunun sorumluluğu satan ve alan hükümetlerde olduğu halde, ekonomik bunalım şiddetlenir şiddetlenmez, "dil bilmeyen yabancı işçilerin çalıştırılmasının yenilenmemesi ve sınırışı edilmeleri" tedbirleri gündeme getirilmiştir.

Sürekli kendilerine "konuk işçi", "geçici işçi" gözüyle bakıldığı için, Türkiyeli işçilerin çocuklarının eğitimi konusunda da baştan hiçbir tedbir alınmamıştır. Oysa, FİDEF'in 1978 Şubat'ında düzenlediği "Eğitim Kurultayı"nda açıklandığı gibi, "Federal Almanya'da 16 yaşın altında (yani eğitim çağında) yaklaşık olarak 900 bin yabancı çocuk yaşamaktadır. Bunun üçte birinden fazlası, yani 350.000'i Türkiyeli çocuğudur. Okul çağındaki çocukların büyük bir kısmı sicile işlenmemiştir. Türkiyeli çocuklardan yüzde 80'inden fazlası ilkokulu bitiremeden terketmektedir."

Bir başka veriye göre, Almanya'daki 350 bin Türkiyeli çocuğa sadece 250 Türkiyeli öğretmen düşmekte, yani bu çocuklar kendi öz kültürlerini edinmek ve geliştirmek olanağından tamamen yoksun bırakılmaktadır.

Böylece hem kendi öz kültürünü, hem de bulunduğu ülkenin kültürünü gerektiği gibi edinmekten yoksun bırakılan ve her yıl sayıları 50 bin kadar artan Türkiyeli çocuklar, ileri yaşlarda ya Alman kapitalizminin kendilerine vereceği en adi işlerde çalışmak yada lumpen-proleterler haline dönmek ikilemi ile karşı karşıyadırlar.

Türkiyeli çocuklar çağdaş eğitim olanaklarından böylesine yoksun bırakılırken, öte yandan Kuran kurslarıyla ümmetçi, Ülkü Ocaklarıyla ırkçı ve faşist beyin yıkamasına tabi tutulmaktadır.

GÖÇMEN İŞÇİ SORUNUNA YENİ YAKLAŞIMLAR

Yukarıda sayılan sorunlarına rağmen, Türkiyeliler de dahil, geri kalmış ülkelerden gelen göçmen işçilerin büyük kısmı kapitalist Avrupa ülkelerinde kalmağa devam edeceklerdir. Çünkü:

- Geriye döndüklerinde kendilerini bekleyen iş alanı yoktur, aksine hızlı nüfus artışı nedeniyle geride kalanlar da gelişmiş sanayi merkezlerine göç etmek gayreti içindedirler.

- Uzun yıllar çalıştıkları ülkelerde, özellikle çocuklarının yetişmesinden ötürü birçok yeni bağları meydana gelen göçmen işçilerin buldukları yerlerden ayrılmaları çok zordur.

- Ve nihayet, kapitalizmin bunalımına rağmen, kapitalist Avrupa ülkelerinin hâlâ belli işlerde çalıştırılacak yabancı işgücüne ihtiyaçları vardır.

Bu nedenlerle, "konuk" işçiler artık "yerleşik yabancı işçi"ye dönüşmekte, bu olgu kapitalist Avrupa ülkelerini ve onların bağlı oldukları uluslararası kuruluşları da, soruna değişik bir açıdan bakmaya zorlamaktadır.

Ayrıca, yeni yetişmekte olan göçmen işçi çocuklarının uyumsuzluklarının ileride büyük sosyal sorunlar yaratabileceği endişesi de, bu ülkeler açısından bazı önlemlerin alınmasını ivedileştirmiştir.

Avrupa Toplulukları adına yayınlanan bir belgede şöyle denilmektedir:

"Topluluk içi ülkelerin göçmenleri ve aileleri anlaşmalarla belirlenmiş ve güvence altına alınmış

oldukça iyi haklara sahip iken, Topluluk dışı ülkelerden gelenler son derece savunmasız durumdadırlar. Niteliksiz işçiler olarak genellikle en düşük ücretli, en tehlikeli ve en sıkıcı işlerde çalışmayı kabule zorlanmakta, yeterli konut ve eğitim olanaklarına sahip bulunmamaktadırlar. Topluluğun refahı büyük ölçüde onların gayretleri sayesinde olduğu halde, ikinci sınıf vatandaş olarak görülmektedirler."(53)

Topluluk, üye ülkeler dışından gelecek işçi göçünün durdurulması, özellikle kaçak işçi getirtiminin önlenmesi için üye hükümetlerin siyasetlerini onaylamakla beraber, şimdye kadar AET ülkelerinin dışından gelmiş olan göçmen işçilerin "kalıcılık" niteliklerini göz önünde tutarak bir takım ortak "iyileştirme" önlemleri almayı kararlaştırmıştır. Bir "Sosyal Eylem Programı" çerçevesinde 1974 Haziran'ında göçmen işçilerin yeniden eğitimi ve entegrasyonu için bir Sosyal Fon kurulmuştur.

Avrupa Konseyi ise, 1977 yılında göçmen işçilerin hukuksal statüsü üzerine bir konvansiyon kabul etmiştir. Bu konvansiyona göre, üye ülkeler sosyal konut ve ev kiralaları açısından yabancı işçilere yerli halktan farklı muamele yapamayacaktır. Yabancı işçinin çalışma ve oturma izni, Yabancılar Polisi'nin aklına estiği gibi geri alınamayacak, işçinin buna hukuki itiraz hakkı olacaktır. Ailelerin bütünlüğünün korunması ve gerekli sosyal yardımlarda bulunulması için önlemler alınacaktır. Öğrenim ve eğitim, sosyal güvenlik, vergi, iş güvenliği, sendikal hakları kullanma gibi konularda göçmen işçiler, yerli işçilerinkine eşit statüde olacaktır.

Ne var ki, olumlu hükümlerine rağmen, bu konvansiyon da, AET ülkeleri dışından gelen işçilerin

işsiz kaldıkları takdirde, en fazla beş ay sonunda ülkesine geri gönderilebilmesini dolaylı olarak öngören bir maddeyi kapsamına almıştır.

Bunun dışında, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 24 Haziran 1975'te Cenevre'de topladığı Uluslararası Çalışma Konferansı'nda, göçmen işçilerin durumlarının düzeltilmesini ilişkin 143 sayılı Anlaşma ve 151 sayılı tavsiye kararı kabul edilmiştir. Mevcut anlaşmalar içerisinde göçmen işçilerin sorunlarına en olumlu yaklaşımda bulunmasına ve yerli işçilerle göçmen işçiler arasında eşitliğin sağlanmasını öngörmesine rağmen, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 143 sayılı anlaşması birçok devlet tarafından imzalanmadığı için hâlâ uygulamaya konulamamaktadır.

1975 yılında 35 ülkenin katılımıyla Helsinki'de toplanan "Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı"nda da, işgücü göçüyle ilgili önemli ilkeler kabul edilmiştir.

Sonuç Belgesine imza koyan 35 devlet, "yerli ve yabancı işçilerin iş ve çalışma koşulları ve sosyal güvenlikleri konusunda hak eşitliğini sağlamayı ve göçmen işçilerin özellikle tatmin edici konut koşullarına sahip olmalarını gözetmeyi" yükümlenmişlerdir. Ancak kapitalist Avrupa devletleri bu yükümlülüklerini de yerine getirmemektedirler.

Bununla birlikte AET içinde sermaye blokuna karşı emek blokunu oluşturan güçler ve örgütler, göçmen işçi sorununa başından beri gerçekçi bir yaklaşım içinde bulunmuşlar ve tatmin edici çözümleri önermişlerdir.

Bunların başında, işçi sınıfı sendikaları ve partileri gelmektedir.

Nitekim, işçi gönderen ve yabancı işçi çalıştıran Avrupa ve Kuzey Afrika ülkelerinin sendikalarının katılımıyla ilki 1972'de Yugoslavya'da, ikincisi 1973'te İstanbul'da, üçüncüsü 1976'da Stutt-

53) *The European Community's Social Policy*, European Documentation, 1978/2.

gart'ta olmak üzere üç "Uluslararası Göçmen İşçiler Konferansı" toplanmış ve göçmen işçilerden yana tavsiye kararları almıştır. Bu konferanslara Türkiye'den önce Türk İş, daha sonra DİSK de katılmışlardır.

Dünya Sendikalar Federasyonu ise, göçmen işçilerin sorunlarının ısrarlı izleyicisi olmuş ve 1969 yılında toplanan 7. Kongresi'nde göçmen işçilerin haklarıyla ilgili bir Bildirge'yi kabul ettiği gibi, daha sonraki kongrelerinde de, bu Bildirge'nin esasları çerçevesinde yeni istemlerde bulunmuştur.

Avrupa ülkeleri sendikalarını bünyesinde toplayan Avrupa Sendikalar Konfederasyonu da, göçmen işçilerin durumunu 1977'de Brüksel'de yapılan Daimi Komite toplantısında ele almış ve bu konuda kendi üyesi olan sendikalarla Akdeniz havzası ülkeleri sendikalarının katılacağı bir kollokyum düzenlemeyi kararlaştırmıştır.

Kapitalist Avrupa ülkeleri komünist ve işçi partilerinin 1974 Ocak'ında Essen'de düzenledikleri "Göç Kollokyum"u ise, göçmen işçilerin temel hakları konusunda mücadelenin güçlendirilmesinin önemini vurgulamıştır:

"Kapitalist sistemin göç sorununa bir çözüm bulmakta yetersiz kaldığı günden güne daha açıkça görülmektedir. Ancak, büyük sermayeye karşı, çok uluslu şirketlerin iktidarına karşı, barış ve ilerleme politikası için ve Avrupa kapitalist ülkelerinde sosyalizm için birlikte mücadele vererekler ki göçmen işçilerin ve ailelerinin çıkarları da savunulmuş olacaktır.

"Ancak büyük sermayeye karşı mücadeleyle ki, birçok ülkenin ve Avrupa'nın kapitalist ülkelerinin belli bölgelerinin, milyonlarca aileyi kendi yurtlarından kopmağa zorlayan ekonomik geriliğinin üstesinden gelinir."

Kollokyum'a katılan partiler, işçi sınıfının tümünün çıkarlarının bütünlüğünü şöyle belirtmişlerdir:

"Göçmen ve yerli işçiler, aynı sömürüye tabidir; hepsinin düşmanı aynıdır: Büyük sermaye. Göçmen işçilerin sorunları, işçi sınıfının tümünün hakları için mücadeleyle sıkı sıkıya bağlıdır.

"Kollokyum, her bir partinin, göçmen işçilerin statüsünün iyileştirilmesi, göç konusundaki gerici yasaların temelden değiştirilmesi için girişimlerini destekler. Göçmen işçilerin hakları için mücadeleyi güçlendirme yolundaki tüm girişimlere de arka çıkar.

"Bu hedeflere, ancak işçi sınıfının büyük sermayeye karşı mücadeleleriyle ulaşılabilir. Bu hedefler, ulusal çaptaki mücadeleler ve eylemlerin güçlendirilmesini olduğu kadar, proleter enternasyonalizmi ruhu içinde uluslararası işbirliğinin yoğunlaştırılmasını da gerektirir."(54)

Avrupa komünist ve işçi partilerinin daha sonra 26 - 28 Ocak 1974'te Brüksel'de "Avrupa'nın bunalımına karşı" yaptıkları konferans da, Essen Kollokyumu kararlarını onaylamıştır.

SIYASAL MÜCADELE VE İVEDİ GÖREVLER

Gerek Uluslararası Çalışma Örgütü'nün, gerek Helsinki Konferansı'nın, gerekse sendikal örgütlerle komünist ve işçi partilerinin kararları, Türkiyeli göçmen işçilerin statüsü ve sorunları konusunda verilecek mücadelenin genel çerçevesini belirlemiştir. Türkiyeli göçmen işçilerin sorunları da, bu bütünün içindedir.

Göçmen işçi sorunlarının çözümü yolunda atılacak ilk adım ise, kendilerinin siyasal haklarını kullanma olanağına sahip kılınmalarıdır. Çünkü, sorunun çözümü temelde politiktir; uğrunda mücadele verilen kişilerin bizzat kendileri bu politik

54) "Sur les travaux du colloque d'Essen",
L'Humanité, 12 janvier 1974.

kavgada doğrudan yeralmadıkça da, doğru çözümlere ve tatmin edici sonuçlara ulaşmak mümkün değildir.

Göçmen işçilerin siyasal mücadele hakları ise, iki yanlıdır:

- a. Kendi anayurtlarındaki siyasal mücadelede yeralabilmek;
- b. Halen buldukları ülkenin siyasal yaşamında söz ve karar sahibi olabilmek.

İkinci yan, Avrupa'daki bütün göçmen işçiler için ortaktır. İlk olarak bazı yerel danışma meclislerinde, giderek belediye meclisi seçimlerinde söz ve oy sahibi kılınmak suretiyle göçmen işçiler lehine ilk adım atılmıştır. Ancak hedef, gelişmiş kapitalist Avrupa ülkelerinde toplam aktif nüfusun yüzde 8'ini oluşturan göçmen işçilerin, parlamento seçimlerinde de seçme ve seçilme hakkı kazanarak siyasal karar mekanizmalarını doğrudan etkileyebilmeleridir.

Göçmen işçilerin kendi anayurtlarındaki siyasal mücadelede yeralabilmeleri ise, bazı işçi gönderen ülkelerin işçi alan ülkelere coğrafi yakınlığı ve seçim mevzuatının da uygun olması nedeniyle kısmen gerçekleşmiştir.

Ancak, hem Türkiye coğrafi bakımdan çok uzak bulunduğu, hem de yasalar elvermediği için, Türkiyeli göçmen işçiler, hâlâ kendi devletlerinin "ikinci sınıf vatandaşı" durumundadırlar. Bu statüleri devam ettiği sürece de, göçmen işçilerin oy potansiyelini burjuva partileri hiçbir zaman dikate almayacak, gurbetteki bir milyon Türkiyelili sadece bir döviz makinesi olarak görmeğe devam edeceklerdir.

Bu gerçeğe hareket ederek, başta işçi sınıfının siyasal partisi olmak üzere, işçi sendikaları, göçmen işçi örgütleri ve tüm demokratik güçler, yurt dışındaki Türkiyeli işçilerin seçme ve seçilme haklarının tanınması için yoğun mücadele vermedirler.

Bu mücadeleye paralel olarak, göçmen işçilerin güncel ve uzun erimli sorunlarının çözümü açısından şu ivedi görevlerin yerine getirilmesi için ortak eyleme geçilmelidir:

- "Konuk işçi" aldatmacası yıkılarak, Türkiyeli göçmen işçinin, hem Türkiye işçi sınıfının, hem de bulunduğu ülkenin işçi sınıfının eşit haklara sahip bir mensubu olduğu kabul edilmeli ve ettirilmelidir.

- Eğer Türkiye AET'nin tam üyeliğe aday ortak üyesi olmaktan devam edecekse, Ankara Anlaşması'nın Türkiyeli işçiler için 1976 yılından itibaren öngördüğü serbest dolaşım hakkı kısıntısız tanınmalıdır, bunalım dönemleri de dahil, sınırsız çalışma hakkı verilmelidir.

- Türkiyeli işçilere, buldukları ülkelerin yerli işçilerininkine eşit siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel haklar tanınmalı, sosyal güvenlik olanakları sağlanmalıdır.

- Türkiyeli işçiye, ailesini serbestçe getirtme, kendi çalışma ve oturma süresini kendisinin belirleyebilme hakkı tanınmalıdır.

- Türkiyeli işçiye, insana yaraşır konutlarda oturma, sağlık, bakım olanakları sağlanmalıdır.

- Türkiyeli işçinin keyfi şekilde sınırdışı edilmesi yasaklanmalıdır.

- Türkiyeli işçi çocuklarına demokratik okul eğitimi hakkı tanınmalı, hem bulunduğu ülkenin kültürünü, hem de kendi öz kültürünü öğrenme ve geliştirme konusunda bütün olanaklar sağlanmalıdır.

- Türkiyeli işçiye, yerli işçilerininkine eşit mesleki yetiştirme ve ilerleme olanağı verilmelidir.

- Türkiyeli işçilerin öz kültürlerine ve onurlarına saygı gösterilmeli, her türlü ırkçı, ayırıcı ve aşağılayıcı uygulamalara son verilmelidir.

- Türkiyeli işçilerin sendikal haklarına saygı gösterilmeli, buldukları ülkelerin sendikaları içinde örgütlenmeleri teşvik edilmelidir.

- Türkiyeli işçilerin düşünce, toplanma ve örgütlenme özgürlükleri güvence altına alınmalıdır.

- Türkiyeli işçilerin tatil için yurda gidiş gelişlerinde karşılaştıkları vize, trafik ve gümrük zorlukları önlenmelidir.

- Türkiyeli göçmen işçiye yurda kesin dönüşünde çalışma olanakları sağlayacak tedbirler alınmalı, işçinin döviz tasarrufları, kapitalist düzenin hastalıklarına çare olarak değil, göçmen işçinin geleceğini güven altına alma olanağı olarak değerlendirilmelidir.

- Öğrenimlerini tamamlayamadan yurda dönen işçi çocuklarına, öğrenimlerini bıraktıkları yerden sürdürme olanağı verilmelidir.

- Sadece "döviz çekme" aracı olarak çıkartılan "Emeklilik Yasası", göçmen işçinin yarısını güven altına alacak şekilde değiştirilmelidir.

- Türkiyeli işçilerin haberleşme, kültürel çalışma, boş vakit geçirme konularında sınıf düşmanı ve sömürücü çevrelerin etki alanından kurtarılması için gereken önlemler alınmalıdır.

- Türkiyeli işçiler arasında gerici ideolojilerin propagandasını yapan ve terör saçan merkezler dağıtılmalı, bu gibi çalışmaları teşvik ve himaye eden devlet temsilcileri geri çekilmelidir.

- Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil eden elçilik ve konsolosluklarda, diğer devlet misyonlarında, göçmen işçinin onuruna saygı gösterilmelidir.

- Türkiyeli işçilerin buldukları ülkelerin yerli işçilerinin ve diğer göçmen işçilerin ileriyeye yönelik örgütsel çalışmalarında yeralmalarına, onlarla güç ve eylem birliği yapmalarına hiçbir engel konulmamalıdır.

Komünist ve işçi partilerinin belirttiği gibi, "bu hedefler, ulusal çaptaki mücadeleler ve eylemlerin güçlendirilmesini olduğu kadar, proleter enternasyonalizmi ruhu içinde uluslararası işbirliğinin yoğunlaştırılmasını" da gerektirmektedir.

TÖRKİYE, 1960'LARDAN BERİ DİŐARIYA İŐGÖ-
CÖ SATAN ÖLKE KONUMUNDADIR. DİŐA BAĞIMLI
KAPİTALİZMİN SÖREĐEN HASTALIĐI ÖLAN İŐ-
SİZLİĞE TÖRKİYE BURJUVAZİSİ ANCAK, ANA-
DÖLU İNSANINI YURDUNDAN, AİLE ÖCAĐINDAN
KOPARTARAK KİSMİ VE GEÇİCİ CÖZÖMLER ARA-
MIŐTIR. BUNUNLA DA KALMAMIŐ, BU İNSANLA-
RIN YURT DİŐINDAKİ TASARRUFLARINA DA EL
KÖYABİLMEK İÇİN CEFİTLİ DÖVİZ SÖYĐUNU
TUZAKLARI HAZIRLAMİŐTIR. AVRUPA TEKELCİ
KAPİTALİZMİNİN UCUZ VE GEREKTİĞİNDE KAPİ
DİŐARI EDİLEBİLİR EMEKGÖCÖ SAĞLAMA HE-
SAPLARI DA, TÖRKİYE BURJUVAZİSİNİN KİŐA
VADELİ CİKAR HESAPLARIYLA CAKİŐMİŐTIR.
BU KİTAPCİK, GENEL ÖLARAK GÖCMEN İŐCİ
SÖRUNUNU, ÖZEL ÖLARAK DA BUGÖN AVRUPA
İŐCİ SİNİFİNİN BİR MİLYONLUK KESİMİNİ Ö-
LÜŐTURAN TÖRKİYEİ İŐCİLERİN SÖRUNLARINI
İNCELEMECTE VE CÖZÖMYÖLLARI ÖNERMECTEDİR